

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava keeleõpetaja mitmekeelses koolis

Diana Memberg

**HOIAKUD JA VALMISOLEK SEoses ÜLEMINEKUGA
EESTIKEELSELE ÕPPELE JÕHVIS JA KOHTLA-JÄRVEL**

Magistritöö

Juhendaja: teadur Kristina Kallas (PhD)

Narva 2022

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Töö autori allkiri ja kuupäev

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Diana Memberg
(sünnikuupäev: 03.08.1998)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“Hoiakud ja valmisolek seoses üleminekuga eestikeelsele õppele Jõhvis ja Kohtla-Järvel”

mille juhendaja on Kristina Kallas

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-islisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, 16.05.2022

RESÜMEE

Master's thesis "ATTITUDES AND PREPAREDNESS REGARDING THE TRANSITION TO ESTONIAN LANGUAGE EDUCATION IN JÕHVI AND KOHTLA-JÄRVE" gives an overview of attitudes and readiness for the transition to an Estonian language education in Jõhvi and Kohta-Järve. The aim of the Master's thesis was to identify the attitudes of parents, school principals, and officials, and the readiness for a potential transition to an Estonian language education in two cities in Ida-Viru County: Jõhvi and Kohtla-Järve. After mapping attitudes and specific actions, it's possible to make conclusions and suggestions. Three research questions were formulated to achieve the objectives:

1. How does the Ministry of Education and Research, region officials, school leaders, parents with Russian and Estonian native languages describe current Estonian language learning education, and view the unified Estonian language school?
2. To what extent do parents of primary schools in Jõhvi prioritize Estonian and Russian language skills of their children?
3. How do parents and school administrations in the region value the Estonian language skills of students, and the contribution of schools in developing Estonian language skills?

Qualitative-quantitative methods, online questionnaires, and semi-structured interviews were used as the research methods. The sample included parents of two primary schools in Jõhvi (N = 91), four officials, and six school principals in the region.

Summarizing the results of the thesis, it can be said that the idea of a unified Estonian school is largely favored - the difference appears in the timing of transition. Some advocate for a quick, as soon as possible shift, while others prefer a slower process. The attitude towards Estonian language was very good from both, Estonian and Russian parents, and the attitude towards Estonian is lower from parents who have chosen Russian language schools. There were no major differences in parents' assessments of the importance of Estonian, Russian, and English language skills.

The main conclusion of the Master's thesis is that transitioning to Estonian language education, and changing current situation (in terms of Estonian language skills) in Ida-Viru County, requires raising awareness of Russian language speaking parents, and alleviating

fears about Estonian language education; increasing the capacity of Estonian language kindergartens to receive more Russian language speaking children, opening more classes of early Estonian language immersion; making cardinal changes to school arrangements; raising the level of the Estonian language of teachers and their compliance with qualifications.

The objectives of this Master's thesis have been achieved. Further studies on the same subject could explore other cities in Ida-Viru County, and draw conclusions and suggestions for the entire county. In addition, involve more parents and school principals in the study (and/or investigating the reasons for them not participating in the study).

SISUKORD

KASUTATAVAD MÕISTED	8
SISSEJUHATUS.....	10
1. TEOREETILINE OSA.....	12
1.1 Kakskeelne haridus ja selle mudelid	12
1.1.1 Ülemineku mudel	13
1.1.2 Säilitamise mudel	14
1.1.3 Rikastamise mudel	14
1.2 Keelekümbluse mõiste ja keelekümblus Eestis.....	15
1.2.1 Varase ja hilise keelekümbluse tulemuslikkus.....	16
1.3 Ülevaade Eesti keelepoliitikast ja eesti keele arengukavast.....	18
1.4 Ülevaade Eesti haridussüsteemist ja haridusvaldkonna arengukavast	20
1.4.1 Eesti ja vene õppekeele koolid	23
1.4.2 Õppekeele küsimus Ida-Virumaal	26
1.5 Ühtne Eesti kool.....	29
2 METOODIKA.....	35
2.1 Probleemi kirjeldus ja uurimisküsimused	35
2.2 Uurimismeetod, valimi kirjeldus ja uurimisvahendid	36
3 TULEMUSED.....	39
3.1 Hoiakud ühtse Eesti kooli suhtes	39
3.2 Jõhvi põhikoolide lapsevanemate arvamused oma laste keeleoskuse kohta.....	50
3.3 Lapsevanemate, koolijuhtide ja ametnike hinnangud õpilaste eesti keele oskusele ja kooli panusele eesti keele oskuse arendamisesse	53
4 ARUTELU	59
5 KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED	62
6 KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU	64
7 LISAD	67

7.1	Lisa 1: Küsimustikud	67
7.1.1	Küsimustik Jõhvi Põhikooli eesti emakeelega õpilaste lapsevanematele	67
7.1.2	Küsimustik Jõhvi Põhikooli vene emakeelega õpilaste lapsevanematele	71
7.1.3	Опросник для родителей русскоговорящих учеников Йыхвиской основной школы.	76
7.2	Lisa 2: Intervjuu küsimused	86
7.2.1	Intervjuu küsimused ametnikele	86
7.2.2	Intervjuu küsimused eesti õppekeelega põhikooli direktorile	88
7.2.3	Intervjuu küsimused vene õppekeelega põhikooli direktorile	90
7.2.4	Intervjuu küsimused gümnaasiumi direktorile	92

KASUTATAVAD MÕISTED

Assimilatsioon - samataoliseks muutmine, sarnastamine; samataoliseks muutumine, sarnastumine; endasse liitmine v. sulatamine; millessegi liitumine v. sulamine.

Esimene keel (K1) - emakeel ehk keel, mille omandamist alustab inimene pärast sündimist (kaks- ja mitmekeelsuse puhul: keel, mida inimene enda arvates kõige paremini oskab).

Hiline lahkumine (*late exit*) - keeleõppeprogramm, mille puhul minnakse enamuskeelele üle (6.-7.. klassis ehk põhikooli II kooliastme lõpuks).

Integratsioon - osade ühendamine v ühinemine tervikuks; ühtlustamine, ühtlustumine; lõimimine.

Kakskeelne haridus - haridus, mida antakse enamasti kui vaid ühes keeles.

Kakskeelse hariduse nõrk vorm - programm, mille eesmärgiks on ükskeelsus või piiratud kakskeelsus.

Kakskeelse hariduse tugev vorm - programm, mille eesmärgiks on kakskeelsus ja kakskeelne kirjaoskus.

Kakskeelsus ehk bilingvaalsus - kahe keele valdamine ja kasutamine.

Keelekümblus (ingl. k *language immersion*) - keeleõppemeetod, mille puhul vähemalt pool õppemahust omandatakse teises keeles.

Lisanduv kakskeelsus (ingl.k *additive bilingualism*) - teise keele õpe, mis ei kahjusta inimese esimese keele oskust.

Lõimitud aine- ja keeleõpe ehk LAK-õpe (ingl.k *content and language integrated learning, CLIL*) - keele ja aine koosõpe.

Segregatsioon - lahutamine, eraldamine. Ühe inimrühma eraldamine teistest sama ühiskonna inimrühmadest rassilise, usulise vms. erinevuse põhjal.

Teine keel (K2) - pärast esimest keelt õpitav keel, mis omandatakse vastavas keelekeskkonnas.

Vähenev kakskeelsus (ingl.k *subtractive bilingualism*) - teise keele õpe esimese keele arvelt, mis sageli tähendab inimese esimese keele oskuse taandarengut.

Varajane lahkumine (*early exit*) - keeleõppeprogramm, mille puhul minnakse enamuskeelele üle esimese 3-4 aasta möödudes (ehk algkooli lõpuks).

SISSEJUHATUS

Eesti keele arengukava 2021-2035 üheks strateegiliseks eesmärgiks on eestikeelne kooliharidus ja eesti keele teise keelena õppe parandamine (Eesti keele arengukava..., 2021). Ida-Virumaal on eestikeelse hariduse teema väga tundlik ning on oluline uurida lapsevanemate, koolidirektorite ja ametnike hoiakuid ja arvamusi eestikeelse hariduse kohta.

Haridus- ja teadusministeeriumi seisukohalt peab olema vene õppekeelega koolis tagatud eesti keele õpe sellisel tasemel, et õpilane saaks vabalt minna üle eestikeelsesse õppeasutusse, kuid reaalsus on teine – vene õppekeelega põhikoolide lõpetajad ei saavuta 9 aasta jooksul vajalikku eesti keele taset B1 (2019. aastal saavutasid eesti keele B1 taseme 62,5% kõigist lõpetajatest) (Mägi jt., 2020). Ida-Virumaa olukord võrreldes teiste maakondadega on halvimas seisus. 2021. aastal saavutasid alla poole (48,9%) Ida-Virumaa põhikooli lõpetajatest vajaliku taseme B1, samal ajal kui Harju ja Tartu maakonnas olid vastavad protsendid 64% ja 81,2% (EIS, 2022). 2014. aastal sõnastatud Eesti elukestva õppe strateegia kohaselt, pidid 90% vene põhikoolide lõpetajatest saavutama B1 taseme 2020. aastaks (Eesti elukestva..., 2014), kuid see eesmärk jäi saavutamata. On vaja uurida nii kehvade tulemuste põhjuseid ja püüda leida lahendused, mis tõstaksid eesti keele teise keelena lõpueksamite tulemusi ja parandaksid eesti keele oskust Ida-Virumaal.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja lapsevanemate, koolidirektorite ja ametnike hoiakud ning valmisolek potentsiaalseks üleminekuks eestikeelsele haridusele kahes Ida-Virumaa linnas: Jõhvis ja Kohtla-Järvel. Kaardistades hoiakuid ja konkreetseid tegevusi, on võimalik teha järeldusi ja ettepanekuid. Hariduspoliitika vaatenurgast, annab magistritöö põhjaliku ülevaate hoiakutest ühtse Eesti kooli suhtes Ida-Virumaa kahes linnas ning saadud tulemuste põhjal on võimalik analüüsida tehtud poliitiliste otsuste mõju ja kaaluda uute otsuste langetamist (suund ja tegutsemiskiirus).

Töö koosneb kolmest osast:

1. teoreetilisest ülevaatest kakskeelsest haridusest, eesti keele staatusest, eesti haridussüsteemist ja keelekümbelusest;
2. epiirilise osast, kus anketeerimise teel uuritakse lapsevanemate hoiakuid ja intervjuuerimise teel piirkonna koolidirektorite ja ametnike valmisolekut potentsiaalseks üleminekuks eestikeelsele haridusele;

3. tulemuste kirjeldamisest, järeldustest ja ettepanekutest.

1. TEOREETILINE OSA

1.1 Kakskeelne haridus ja selle mudelid

Garcia järgi (2009:27, viidatud Samulina, 2021 kaudu) mitmekeelne haridus on vahend, mille abil inimesed saavad suhelda ja infot hankida väljaspool oma tavapärast keelekeskkonda. Kakskeelse hariduse mudeleid saab liigitada erinevat moodi, kuid kõige levinuma jaotuse järgi liigitatakse mudeleid nende eesmärkide järgi kas lisanduvaks kakskeelsuseks (*additive bilingualism*), mille puhul on soodustatakse nii emakeele kui ka teise keele õpet või vähenevaks kakskeelsuseks (*subtractive bilingualism*), kus keskendutakse vaid teise keele õppele (May, 2017, lk 3-5). Baker (2006) eristab kakskeelse hariduse kahte vormi: nõrk vorm ja tugev vorm. Nõrkade vormide puhul kakskeelsust ei soodustata vaid pärsitakse, tugevate vormide puhul tulemuseks on aga kakskeelsus (Chen, 2017, lk 669). Nõrga kakskeelse hariduse eesmärk ei ole vähemuskeele säilitamine vaid selle assimilatsioon ehk sarnastumine dominantkeelega (Baker, 2006, lk 167-169). Assimilatsiooniks kasutatakse submersiooni (“upu või uju” meetodit) ja segregatsiooni ehk inimrühmade eraldumist teistest inimrühmadest (Chen, 2017, lk 669). Tugeva kakskeelse hariduse eesmärk on aga mõlema kasutatava keele arendamine tänu keelekümbusele, keele säilitamisele ja kakskeelsele õppele (Baker, 2006, lk 167-169).

Cummins (2010) järgi kakskeelsete programmide määrav omadus on see, et keeli kasutatakse aine sisu õpetamiseks, mitte ainult keeleõppeks. Kakskeelset õpet saab rakendada igas klassis või vanuseastmes, alustades eelkoolist lõpetades ülikooliga (Cummins, 2010, 161-162). Viimase 40 aasta jooksul läbi viidud uuringud on järjekindlalt näidanud, et programmides, kus õpilased kõige tõenäolisemalt saavutavad kakskeelsuse ja kahepoolse kirjaoskuse (lisanduva kakskeelsuse programmid) on ka kõige tõenäolisemalt hariduslikult edukamad (May, 2017, lk 3-5). Seevastu vähendava kakskeelsuse programmid mitte ainult ei taandarenda nende õpilaste olemasolevat kakskeelsust, vaid tähendavad ka seda, et kõrgharitud on nende hulgas vähem (May, 2017, lk 3-5).

Vähenev kakskeelsus tekib siis, kui esimese keele (emakeele) ehk K1 kasutamine muutub “kahjulikuks” dominantkeele ehk teise keele (K2) “edukaks” omandamiseks ja kasutamiseks ning K1 säilitamine on ühiskonna jaoks probleemiks, seega K1 asendub üldjuhul K2-ga (May, 2017, lk 4). Näitena võib tuua USA ladinaameeriklastest õpilased, kelle kakskeelsus

tihtipeale on vaadeldud negatiivse nähtusena ning hispaania keele kasutamist vaadeldakse takistavana faktorina inglise keele omandamise puhul (May, 2017, lk 4). Lisaks sellele, pikaajalist hispaania keele kasutamist hinnatakse kui integreerumise läbikukkumist (May, 2017, lk 4).

Lisaks ülalpool loetletud jaotamisele, on kakskeelse hariduse mudeleid võimalik jagada ka keeleliste ja hariduslike eesmärkide järgi – teaduskirjanduses on laialdaselt kasutusel kolm üldistavat mudelit: ülemineku, säilitamise ja rikastamise mudel (lisaks neile kolmele on hakatud kasutama ka pärandkeele mudelit, mis jääb säilitamise ja rikastamise mudeli vahele) (May, 2017, lk 5-7).

1.1.1 Ülemineku mudel

Ülemineku mudeli puhul kasutatakse esimest keelt (K1) varases kooliastmes, kuid ülemineku mudeli eesmärk on viia õpilased enamuskeelsele (K2) õppele võimalikult kiiresti (May, 2017, lk 5-7). Teisisõnu, kasutatakse esimest keelt ainult nii palju või nii vähe kui võrd on seda vaja õppijate üleminekuks enamuskeelsele õppele. „Selles mudelis kakskeelsus ja kakskeelne kirjaoskus ei ole seatud eesmärgiks omaette ning seda ei nähta kui kasulikku arengut ei indiviidile ega ühiskonnale tervikuna” (Kallas & Küün, 2019). Seega ülemineku mudelit peetakse väheneva kakskeelsuse mudeliks, kuna esimest keelt kasutatakse kõigest 1-2 aastat enne kui see asendatakse enamuskeelega. Võimalik vähemuskeele suremine või vähemuskeele asendumine enamuskeelega (bilingvaalsusest monolingvaalsuseni) jääb peamiseks ülemineku mudeli sihiks (May, 2017, lk 5-7). Ülemineku mudeleid kasutati väga aktiivselt USA-s 1970-aastatel hispaania keelt kõnelevate inimeste puhul ning vaatamata sellele, et hispaania keelt kõnelevate inimeste arv hakkas 1990-aastatel vähenema, on mudeli kasutamine siiaaani populaarne eri osariikides (nt. Texas) (May, 2017, lk 5-7).

Wright'i ja Baker'i (2017) sõnul on ülemineku mudel USA-s väga levinud ning on rahaliselt kõige enam toetatud, selle eesmärk on võimalikult kiiresti viia õpilased üle enamuskeelsele õppele ning seeläbi suurendada enamuskeele kasutust, vähendades kodukeele kasutamist. Kodukeele arendamine ei ole eesmärgiks seatud. Põhikoolides on kasutusel kaks ülemineku programmi: varajane lahkumine (*early exit*), mille puhul minnakse enamuskeelele üle esimese 3-4 aasta möödudes (ehk algkooli lõpuks) ning hiline lahkumine (*late exit*), kus minnakse enamuskeelele üle põhikooli lõpuks (Wright & Baker, 2017).

1.1.2 Säilitamise mudel

Säilitamise mudel erineb väga ülemineku mudelist, kuna säilitamise mudel on suunatud muukeelsete laste esimese keele, kultuuri ja keelelise identiteedi säilimisele, seega säilimise mudel kuulub lisanduva kakskeelsuse alla (May, 2017, lk 5-7). Mudeli eesmärgiks peetakse lapse kakskeelsust nii vähemus- kui ka enamuskeeles (Wright & Baker, 2017). Selle mudeli tüüpiline õpilane on vähemusgruppi kuuluv isik (nt, Wales'i inimesed Ühendkuningriigis või katalaanid Hispaanias), kelle esimese keele tase on vastavuses vanusega (May, 2017, lk 5-7). Säilitamise mudeli puhul kasutatakse suuremas osas K1 või K1 ja K2 võrdselt (nii et K1 on vähemalt 50%) – see on seotud mudeli eesmärgiga säilitada vähemuskeel pika aja jooksul, et saavutada akadeemiliselt kõrge tase vähemuskeeles (May, 2017, lk 5-7). Säilitamise mudelit tavaliselt hakatakse rakendama algklasside tasemel ning õppetöös kasutatakse vähemuskeelt 50-90% ulatuses.

1.1.3 Rikastamise mudel

Säilitamise mudeliga on tihedalt seotud rikastamise mudel. Erinevus mudelite vahel seisneb selles, et säilitamise mudel on suunatud vähemusgrupi õpilaste K1 säilitamisele ja K2 õppele, siis rikastamise mudeli puhul õpetatakse ka enamuskeele õpilastele vähemuskeelt võrdses mahus (May, 2017, lk 5-7). Mõiste rikastav kakskeelne haridus tähendab programmi, mille eesmärk on rikastada õpilaste keeleoskusi, edendades kakskeelsust ja kahepoolset kirjaoskust – siin on õige rääkida kahesuunalisest keelekümblusest, kus võrdsetes tingimustes kümblevad nii enamus- kui ka vähemuskeele õpilased (Cummins, 2010, lk 161-165).

Nii nagu säilitamise mudeli puhul ei ole ka rikastamise mudel suunatud vaid kakskeelsuse ja kakskeelse kirjaoskuse saavutamisele, vaid selle eesmärgiks on vähemuskeele säilimine ühiskonnas laiemalt (May, 2017, lk 5-7). Hornbergeri sõnul (1991, viidatud May, 2017 kaudu) rikastamise mudel hõlmab kõiki kakskeelse hariduse tüüpe, mis on suunatud mitte ainult keele säilimisele, vaid ka vähemuskeele arengule ja laialdasele kasutusele, kultuurilisele pluralismile ning lõimitud ühiskonnale. Hornbergeri väitest saab järeldada, et rikastamise mudelil on suur potentsiaal edukaks õpetamiseks, arvestades mudeli kuuluvust lisanduva kakskeelsuse hulka, samuti rikastamise mudel vähendab keelelise ebavõrdsuse

probleeme ühiskonnas, millega eriti puutuvad kokku vähemuskeeles kõnelejad (May, 2017, lk 5-7).

1.2 Keelekümbluse mõiste ja keelekümbus Eestis

Immersioon ehk keelekümbus esindab tugevat ja efektiivset keeleõppe vormi, mille eesmärgiks on hea keeleoskuse saavutamine mõlemas keeles (nii emakeeles kui ka teises keeles) ning õpitav keel on nii õpetamisobjekt, õppimisobjekt kui ka õppimisvahend (Asser, 2001). Eesti haridussõnastik defineerib keelekümbust kui keeleõppemeetodit, mille puhul vähemalt pool õppemahust omandatakse teises keeles. Keelekümbluse puhul eristatakse varajast, keskmist (edasilükatud) ja hilist keelekümbust sõltuvalt programmi alustamise ajast (Asser, 2001).

Mõiste “keelekümbusõpe” tuli Kanadast 1960. aastal, kui seal hakati kirjeldama uuenduslikke programme, mille raames hakati õpetama prantsuse keelt algklasside õpilastele, kelle kodune keel oli inglise keel (Cummins, 2010, lk 162). Keelekümbusprogrammide eesmärgiks oli arendada õpilaste esimese ja teise keele (K1 ja K2) oskust. Programmi rakendati algselt lasteaias tasandil (varajane keelekümbus), kuid hiljem hakati rakendama ka 4. või 5. klassides (keskmine keelekümbus) ja 7. või 8. klassides (hiline keelekümbus) (Cummins, 2010, lk 162).

Lõimitud aine- ja keeleõpe ehk LAK-õpe (*content and language integrated learning - CLIL*) tähendab aine ka keele samaaegset õppimist (Mehisto, 2010, lk 10-11) ning võimaldab muu kodukeelega lastel, viibides muukeelses keskkonnas, õppida teist keelt kahjustamata lapse emakeelt. See on tõhus viis omandamiseks võõrkeelt õppides erinevaid aineid selles võõrkeeles ning tõhusus seisneb selles, et õpetaja fookuses on nii ainesisu kui ka keele- ja õpioskused. LAK-õpet on võimalik rakendada lasteaiast gümnaasiumiastmeni. Keelekümbust ja LAK-õpet ei saa eraldi võrrelda, kuna keelekümbus on LAK-õppe viis, mille puhul õpitakse rohkem kui ühes keeles (näiteks, lisaks emakeelele ka sihtkeeles) ja toetatakse mitmekeelsuse kujunemist (Mehisto, 2010, lk 10-13).

Võõrkeelset aineõpetust hakati Eestis esmakordselt rakendama 1960. aastatel kui Tallinna Inglise Kolledžis ja Tallinna 21. Koolis alustati võõrkeelse aineõpetusega ning hiljem liitusid ja mitmed Tallinna, Tartu, Rapla ja Rakvere koolid (Mehisto, 2010, lk 10-13). Peale

iseseisvuse taastamist 1991. aastal suurenes märkimisväärselt eesti keele ja eestikeelne õpe vene õppekeelega koolides, kuid soovitud tulemust ei see algul ei andnud ning seetõttu nii riik kui ka vanemad hakkasid otsima võimalusi oma laste aitamiseks, avades vene õppekeelega koolides eesti süvaõppega klasse (Mehisto, 2010, lk 10-13). Keelekümbluse rakendamisega alustati vene õppekeelega lasteaedades ja põhikoolides eesmärgiga, et lõpetajad tuleksid hästi toime Eesti ühiskonnas ning säilitaksid oma rahvusliku identiteedi.

Esimesed keelekümblusklassid avati 2000. aastal neljas koolis ja 12 aasta pärast 2012. aastal, kui esimene varase keelekümbluse lend lõpetas, 25% 82-st õpilasest lõpetasid keskkooli medaliga – need olid esimesed õpilased, kelle õpingud kõigis kooliastmetes toimusid nii eesti kui ka vene keeles. Haridus- ja noorteameti kodulehel oleva info järgi rakendati 2021. aasta lõpuks rakendatakse keelekümblusprogrammi 70 lasteaias ja 38 üldhariduskoolis ning programmis osaleb ligikaudu 10000 last. See, et keelekümbluse programmi järgi õppivate õpilaste arv kasvab nii lasteaedades kui ka koolides tõestab, et keelekümblust pakutakse haridusasutustes üha rohkem ning tundub, et keelekümbluse valik on lapsevanemate seas leidnud poolehoidu ja muutunud populaarseks – 46% muust rahvusest Eesti elanikest eelistavad eestikeelset põhiharidust (k.a keelekümblusprogrammi järgi) (Mägi jt., 2020).

Haridus- ja noorteamet toob välja Eesti keelekümblusprogrammis järgitakse viit olulist põhimõtet:

1. õppimine toimub vähemalt 50% ulatuses sihtkeeles (ehk eesti keeles);
2. üks õpetaja - üks keel. Õpetava õpetaja sihtkeele (eesti keele) oskus peab olema vähemalt C1 tasemel;
3. olulisel kohal on mitte ainult keeleõpe vaid ka ainesisu õppimine. Sellest lähtuvalt valitakse sobivad meetodikad ja õppematerjalid;
4. õppimine on protsess, mida pidevalt tagasisidestatakse ja keskendutakse edasiliikumisele;
5. kehtib vastastikuse rikastamise põhimõte.

1.2.1 Varase ja hilise keelekümbluse tulemuslikkus

Eesti põhikoolides on kaks keelekümblusprogrammi: varane keelekümblus ja hiline keelekümblus. Varase keelekümbluse mudeli puhul alustatakse eestikeelse õppega esimesest klassist ning järk-järgult lisatakse venekeelseid ained juurde nii, et 6. klassist on ligikaudu

40% õppekava mahust vene keeles ja põhikooli lõpuks on vähemalt 60% õppeainetest eesti keeles; hilise keelekümbelse mudeli puhul aga alustatakse eestikeelsete ainete õppimisega alles alates teisest kooliastmest (5. või 6. klassist alates) ning programmi vältel on vähemalt 60% ainetest õpetatud eesti keeles. Hiline keelekümbelse sobib kõrgema motivatsiooniga õppijatele, kuna vanusega kasvab teadliku õppimise osakaal (Valk, 2015).

2021. aasta septembris läbi viidud eesti keele teise keelena tasemetöödest selgus, et A1 taseme kõigi 4. klassi testitute seas saavutas vaid 40,6%, kusjuures varase keelekümbelse mudeli õpilastest saavutas A1 taseme 74,6% ning tavaõppe õpilastest 25,5% (4. klassi tasemetööde tulemuste analüüsis ei toodud välja hilise keelekümbelse mudeli õpilasi, kuna neid oli liiga vähe (9 õpilast), ning see ei annaks usaldusväärseid tulemusi hilise keelekümbelse programmi kohta) (Eesti keele teise..., 2021). Võrreldes tavaõppega, on varase keelekümbelse õppijate tasemetööde tulemused märgatavalt paremad, kuid ka nende seas oli 3,7% õpilasi, kes ei saavutanud I kooliastme lõpuks vajalikku eesti keele taset (Eesti keele teise..., 2021). Kui hinnata ülesannete sooritust osaoskuste järgi, siis ka siin tuleb välja varase keelekümbelse õpilaste parem keeleoskus (Eesti keele teise..., 2021).

Ka 7. klassi varase keelekümbelse õpilaste tasemetööde tulemused olid kõikide osaoskuste puhul oluliselt paremad kui tavaõppe õpilaste omad: A2 taseme saavutasid 44,2% tasemetööd sooritanud õpilastest, kusjuures varase keelekümbelse õpilastest saavutas A2 taseme 71,8% ja tavaõppe õpilastest 37% (Eesti keele teise..., 2021). Hilise keelekümbelse õpilastest saavutas A2 taseme 47,1% 7. klassi tasemetööd teinud õpilastest (Eesti keele teise..., 2021).

Eksamite infosüsteemi andmete põhjal ilmneb 2021. aasta põhikooli lõpueksamite tulemustest, et B1 taseme saavutanute arv 9. klassi lõpus on suurem kui õpiti keelekümbelse programmi järgi eesti keeles, mitte vene keeles (EIS, 2022). Eriti hästi on seda näha Harju ja Ida-Viru maakondades, kus keelekümbelse programmi järgi õppijate B1 taseme saavutamise protsent oli vastavalt 93,8% ja 80,3%, samal ajal kui vene õppekeelega koolides saavutas B1 taseme Harju maakonnas 56,2% ja Ida-Viru maakonnas 39,8% sooritanutest (EIS, 2022)

Uuringud ja eksamitulemused kinnitavad, et varajane keelekümblus annab paremaid tulemusi kui hiline keelekümblus ning viimane annab omakorda paremaid tulemusi kui eesti keele kui teise keele tavaõpe (Asser, 2003).

1.3 Ülevaade Eesti keelepoliitikast ja eesti keele arengukavast

Eesti Vabariigi põhiseaduses on sätestatud, et peab olema tagatud eesti keele, rahvuse ja kultuuri jätkusuutlikkus (PS, 2015). Keelepoliitikat mõjutavad paljud tegurid, näiteks perekond, kohalik omavalitsus, ülikoolid, ettevõtted, keeleaktivistid, rahvusvahelised ühendused jne (Lukk jt., 2017).

Taasiseseisvumine 1991. aastal andis võimaluse hakata ellu viima 1989. a vastu võetud keeleseadust, millega eesti keel kuulutati Eesti riigikeeleks. Taasiseseisvumise aja algusest muutus eesti keele õppe ja eestikeelse õppe küsimus prioriteetseks ning aastast 1998 jagati keelevaldkond neljaks: eesti keel emakeelena; eesti keel teise keelena; eesti keel välismaal; mitmekeelsus, sealhulgas võõrkeeled.

Haridus- ja Teadusministeerium tegeleb aktiivselt keelepoliitikaga ning Eesti keelepoliitilised eesmärgid sätestatakse eesti keele arengukavas. Uus arengukava on koostatud aastateks 2021–2035 ning selle üldeesmärk on „tagada eesti keele elujõud ja toimimine Eesti Vabariigis esmase keelena igas eluvaldkonnas, tagada igaühele õigus kasutada Eestis eesti keelt, säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuriruumi ning väärtustada teiste keelte valdamist“ (Eesti keele arengukava..., 2021).

Selleks, et jõuda arengukava üldeesmärgini on sõnastatud kolm strateegilist eesmärki kolmes keelevaldkonnas (Eesti keele arengukava..., 2021):

1. Eesti keele staatuse ja maine¹ eesmärk on kindlustada eesti keele staatust ja kõrgendada eesti keele mainet;

¹ Keele ametlikku, seadusega määratud staatust ning keele kasutust ehk keele *de facto* olemasolu nimetatakse keele staatuseks (Lukk jt., 2017). Keele maine või keele prestiiž on aga suhteline ning võrreldav teiste keeltega ning tuleneb keele instrumentaalsest ja sümboolsest väärtusest (Lukk jt., 2017). Keele staatus ja maine võivad olla omavahel seotud ning mingil määral sõltuvad keelepoliitilistest valikutest ja keeleökoloogiast ehk keele kasutamise piirkonnast ja keele kõnelejate arvust. (Lukk jt., 2017)

2. Eesti keele uurimise ja taristu eesmärk on hoida eesti keele uurimine rahvusvaheliselt kõrgel tasemel ja mitmekesistada keeletaristut;
3. Eesti keele õppe eesmärk on eesti keelt valdavate inimeste arvu tõstmine ja teiste keelte väärtustamine (eestikeelne kooliharidus; emakeeleõpetuse tõhustamine; eestikeelse kõrghariduse osakaalu suurendamine; eesti keele teise keelena õppekvaliteet on paranenud; võõrkeeleõppe väärtustamine).

Viimase eesmärgi puhul on sihiks võetud eesti keelt oskavate inimeste arvu tõstmine läbi eestikeelse koolihariduse – „on mindud valdavalt üle eestikeelsele haridusele, st õppetöö riigi ja kohalike omavalitsuste rahastatavates koolides ja lasteaedades toimub eesti keeles“ (Eesti keele arengukava..., 2021). Selle tulemusena suureneb õppijate lõimumine eesti kultuuri- ja väärtusruumiga ning võimalus eestikeelsete õpingute jätkamiseks.

Keele seisundit iseloomustavaks näitajaks on keelekasutajate absoluutne ja suhteline arv (Lukk jt., 2017). 2011. a rahvaloenduse andmetel märkis eesti keele emakeelena 887 216 Eesti elanikku, vene keele märkis loendusel emakeelena 383 118 inimest (teisi emakeeli märgiti oluliselt vähem) (Lukk jt., 2017). Kui 1989. aastal rääkis 62% Eesti elanikkonnast emakeelena eesti ja 35% vene keelt, siis 2000. aastal olid vastavad arvud 67% ja 30% ning 2011. aastal 69% ja 30% (Lukk jt., 2017).

Eesti keele kasutajate osakaalu järgi Lukk (2017) jagab eesti keelega seotud keelekeskkondi viide suuremasse rühma: neli neist Eesti territooriumil ja üks välismaal. Rannuti (2005) järgi neli keelekeskkonda Eestis on: 1) Tallinn, mida iseloomustab mitmekesisus; 2) Ida-Eesti linnad, kus domineerib vene keel; 3) väikese venekeelse vähemusega linnad (15-30%); ja 4) valdavalt eestikeelse rahvastikuga linnad. Ehala (2015:194, viidatud Lukk jt, 2017 kaudu) prognoosi järgi "kui kolmes suuremas keelekeskkonnas on eesti keele positsioon tugevnenud ja see areng suure tõenäosusega jätkub, siis Ida-Virumaal eesti keele seisund pigem halveneb kui paraneb". Eesti keele staatus on kõige madalam Ida-Virumaal võrreldes teiste maakondadega ning nõrgema staatuse põhjusena nähakse keelt rääkima ja õppima motiveeriva keelekeskkonna puudumises (Lukk jt., 2017).

Samas, eesti keele oskus Eestis elades tundub iseenesest mõistetav olevat – see on vahend, mis võimaldab suhestuda Eesti ühiskonnaga ja tööturul toime tulla (Valk, 2015). Keelehoiakute uuringust (2017) selgus, et üle 70% vene rahvusest vastajatest on arvamusel,

et eesti keele oskus on vajalik Eestis elamiseks ja hariduse saamiseks (Keelehoiakute..., 2017)

Eesti keele õppe strateegilise eesmärgi saavutamiseks on välja töötatud tegevussuunad, mis tõstavad eesti keele valdajate arvu aastaks 2035 (Eesti keele arengukava..., 2021):

- plaanitakse toetada hariduse arendamise plaani valmimist ja elluviimist, mis võimaldaks õpinguid jätkata järgmisel eestikeelsel haridustasemel;
- tõhustada eesti keele õpet nii üldhariduskoolides kui ka täiskasvanuõppes;
- luua eestikeelseid õppematerjale ja -vahendeid (sh digikeskkondi);
- tõsta eesti kirjanduse osatähtsust;
- suurendada eesti keele tähtsust teaduses (eestikeelne kõrgharidus);
- laiendada eesti keele õppimise võimalusi nii Eestis kui ka välismaal;
- soodustada eri võõrkeelte õppimist (sh rahvusvaheliste eksamite sooritamine);
- järgida Euroopa Liidu Nõukogu soovitusi võõrkeele oskuse suhtes.

Euroopas peetakse keelelist mitmekesisust rikkuseks ning seetõttu on ka Euroopa Liidu (EL) üheks eesmärgiks see, et iga Euroopa kodanik oskaks lisaks emakeelele vähemalt kahte võõrkeelt, mida peetakse inimese põhipädevuseks. Eesti keeleseaduse §5 järgi on võõrkeel „iga muu keel peale eesti keele ja eesti viipekeele“. Euroopa Komisjoni Eurobaromeetri arvamusküsitlusest (2012) selgus, et üheksa EL-i kodanikku kümnest leiavad, et võõrkeelte oskus on vajalik ning ligikaudu 98% vastanutest arvavad, et võõrkeelte valdamine on lastele tulevikus kasulik. Uuringust saab välja tuua, et 42% EL noortest valdab ühte võõrkeelt ning 25% kahte võõrkeelt (Eurooplased ja..., 2012).

Kokkuvõtvalt, eesti keele staatus ja maine on maakonniti erinev ning Eestis eristatakse nelja keelekeskkonda. Ühtlustamiseks eesti keele staatust ja mainet ühiskonnas on töötatud välja eesti keele arengukava tegevussuunad, mis peaksid tõstma eesti keelt valdavate inimeste osakaalu aastaks 2035. Üheks tegevussuunaks on eesti keele õppe ja eestikeelse hariduse tõhustamine.

1.4 Ülevaade Eesti haridussüsteemist ja haridusvaldkonna arengukavast

Praegust keeleõppe olukorda kirjeldades, saab välja tuua järgmised eesti keele õpetamise probleemid (Eesti keele arengukava..., 2021):

- haridustasemete ebäühtlane õppekeel;
- eesti keele ja eesti keele kui teise keele õpetajate puudus;
- vene õppekeelega haridusasutustes töötavate õpetajate kasiin eesti keele oskus;
- võõrkeeleõpetajate puudulikud teadmised keeleõppemetoodikate kohta;
- eesti keele teise keelena õppes kasutatav metoodika, kus napib tänapäevaseid õppemeetodeid;
- muukeelsete põhikoolide lõpetajate eesti keele oskus ei ole piisavalt hea, et jätkata haridusteed eestikeelses haridusasutuses;
- eesti keele eksamitulemsued näitavad, et eesti keele valdajate arv ei ole oluliselt kasvanud;
- muukeelsete kutsehariduse õpilaste eesti keele oskus ei vasta ootustele (sh tööturu vajadustele);
- täiskasvanute õppes puudub ühtne visioon ja süsteem eesti keele õpetamisest.

Eesti Vabariigis on ühtne haridussüsteem, mis koosneb 1) haridusasutustest, 2) õppekavadest ja programmideist, 3) haridusvaldkonda juhtivatest ja kontrollivatest asutustest ning 4) haridust reguleerivatest seadustest (Haridussüsteemi..., 2011). Nii põhikoolis kui gümnaasiumis kehtivad samad riiklikud õppekavad, küll aga võivad õppekavades olla erisused, sõltuvalt õppijate esimese ja teise keele õppest. Haridus- ja teadusministeeriumi kodulehel on kirjas, et koolis, mille õppekeeleks on vene keel, õpitakse esimese keelena vene keelt ja teise keelena eesti keelt ning sellises koolis on eesti keele õpe kohustuslik alates esimesest klassist. Sellises koolis peab olema tagatud eesti keele õpe sellisel tasemel, et õpilane saaks õpingud ükskõik, millises (eestikeelses) haridusasutuses jätkata.

Põhikooli riiklikus õppekavas (PRÕK) võõrkeelte õpetamise määrukses on selgelt välja toodud eesti keele saavutatavad minimaalsed keeletasemed kooliastmeti (muukeelsetes koolides). Üldine eesmärk on liikuda B2 taseme poole põhikooli lõpuks (PRÕK, 2011). Tabelis 1 on välja toodud eesti keele tasemed, mis peavad olema saavutatud 3., 6. ja 9. klassi lõpuks.

Tabel 1. Saavutatavad eesti keele tasemed 3., 6. ja 9. klassi lõpuks (PRÕK, 2011)

Klass	Keeletase
3. klassi lõpuks	A1.2
6. klassi lõpuks	A2.2
9. klassi lõpuks	rahuldav – B1.1 hea – B1.2 väga hea – B2.1

Eesti haridussüsteemi üheks ülesandeks on sotsiaalselt sidusa ühiskonna tekke toetamine – ülesande saavutamise nimel arendatakse haridusasutustest eluks vajalikke pädevusi (sh emakeele-, riigikeele- ja võõrkeeleoskust) (Mägi jt., 2020). Haridus- ja teadusministeeriumi seisukohalt peab eesti keele õpe põhikoolis olema sellisel tasemel, et lõpetaja saaks vabalt eestikeelses keskkoolis jätkata. Kuid reaalsus on selline, et venekeeles põhikoolis eesti keele õpe ei ole piisav jätkamaks õpinguid eestikeelses keskkoolis – 2019. aastal saavutas põhikooli lõpuks vähemalt B1-taseme vaid 62,5% kõigist lõpetajatest (Mägi jt., 2020).

Eesti haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 on seatud haridusvaldkonda puudutavad eesmärgid järgnevas 14 aastaks. Arengukava üldeesmärk on „Eesti inimeste teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut“ (Haridusvaldkonna..., 2021). Üldeesmärgini jõudmiseks on seatud omakorda kolm strateegilist eesmärki (Haridusvaldkonna..., 2021):

1. Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel.
2. Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe.
3. Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Toetamiseks ühise kultuuriruumi loomist, peab olema tagatud kvaliteetne eestikeelne ja eesti keele õpe ning võimalike lahendustena nähakse eesti keele õppe toetamist ja tõhustamist lasteaedades ja põhikoolides, et põhikoolide lõpetajate eesti keele tase oleks B2 (Haridusvaldkonna..., 2021).

1.4.1 Eesti ja vene õppekeelega koolid

Peale iseseisvuse taastamist jätkati haridusasutustes eesti- ja venekeelse õppega. Eraldatud haridus on üks segregatsiooni vorme, mis tähendab mingite gruppide eraldi õppimist (Kirss, 2010). Tänapäeval on tõstatatud küsimus selle süsteemi jätkusuutlikkusest, kuna on tõendeid selle kohta, et vene õppekeelega koolide õppekvaliteet ja eesti keele õpe ei ole piisav ning eesti ja vene õppekeelega koolide taset on üha raskem ühtsustada ning üha raskem on pakkuda kõikidele lõpetajatele võrdväärseid võimalusi tulevikuks (Mägi jt., 2020).

Haridussilma andmetel õpib üldhariduses 2021/22 õppeaastal statsionaarses õppes 156786 õpilast, neist 80% õpib eesti keeles, 5,4% keelekümblusprogrammi järgi ning vene keeles õpib 13,4% (Haridussilm, 2022). Ida-Virumaal õpib kokku 2021/22 õppeaastal 12755 õpilast, kellest 32,2% eesti õppekeelega koolis, 21,3% keelekümblusprogrammi järgi ning 46,5% vene õppekeelega koolis (Haridussilm, 2022) (vt tabel 2).

Tabel 2. Üldhariduskoolide õpilaste jaotus kooli õppekeele järgi aastal 2021/22

	kõigi maakondade õpilased kokku (%)	Ida-Virumaa õpilased (%)
eesti õppekeel	80,4	32,2
vene õppekeel	13,4	46,5
keelekümblus	5,4	21,3

2011. aasta integratsiooni monitooring näitas, et ligi 1/3 vene emakeelega vastajatest eelistas oma laste puhul eestikeelset põhiharidust ning 2020. aasta monitooring kinnitas, et see trend jätkub – 46% muu rahvusest Eesti elanikest eelistavad eestikeelset põhiharidust (k.a keelekümblusprogrammi) ning üha rohkem eesti keelest erineva emakeelega õpilasi õpib eestikeelsetes koolides (Mägi jt., 2020). Ametnikud leiavad, et eesti ja vene õppekeelega koolide staatus ja maine on ühiskonnas ebavõrdne ning eelistatakse andekate õpilaste panemist eestikeelsetesse koolidesse, mis viitab vene õppekeelega koolide kehvale õppekvaliteedile (riigieksamite ja PISA testide tulemused) (Kirss, 2010). 2018. aasta PISA testi tulemustest ilmneb, et eesti õppekeelega õpilaste PISA testi tulemused on võrreldes vene õppekeelega õpilaste omadest oluliselt paremad (vastavalt 534 ja 492 punkti) (Puksand, 2019).

Ka koolide ja õpetajate maine on erinev sõltuvalt kooli õppekeelest, näiteks ca 40% eesti õppekeelega koolide õpetajatest arvavad, et kõikide õpetajate maine on ühiskonnas ühesugune, samal ajal kui vene õppekeelega koolidest arvab sama vaid 20% õpetajatest (Kirss, 2010). Samas, õpetajaamet on ühiskonnas kõrgelt hinnatud, kuid kõige kriitilisemad õpetajaameti maine suhtes on õpetajad ise (Õpetajaameti..., 2016).

Elukestva õppe strateegia 2020 üheks eesmärkide saavutamist mõõtvaks näitajaks oli vene õppekeelega põhikoolilõpetajate saavutatav B1 eesti keele tase ning strateegia kohaselt pidi 90% vene õppekeelega põhikoolilõpetajatest saavutama eesti keele B1 taseme aastaks 2020. (Eesti elukestva..., 2014). Selleks, et saavutada B1 tase, on vaja saada vähemalt 60% punktidest ning viimastel aastatel on näha B1 taseme saanud õpilaste arvu kasvutrendi (Analüüs ja..., 2015), kuid elukestva õppe strateegias seatud eesmärgini on veel väga pikk tee - 2020. aasta põhikoolilõpetajatest saavutas B1 taseme 74,3% lõpetajatest (koroonapandeemiast tingituna oli eesti keele teise keelena eksami tegemine vabatahtlik) (EIS, 2022).

Oluline on aru saada, millised tegurid võivad avaldada kõige suuremat mõju põhikoolilõpetajate B1 taseme saamisele (Selliov, 2016). On välja toodud kolm põhitegurit, mis võivad pärssida või toetada keeleõppe motivatsiooni (Analüüs ja..., 2015):

1. õpilaste õpimotivatsioon ja vanemate toetus;
2. keelekeskkond ja keele kasutamine;
3. õpikeskkond, õpetajad, õpetamisviisid- ja meetodikad, õppevara.

Eesti keele oskuse tase, mis saavutatakse põhikooli lõpuks, on oluliseks teguriks noore edasise haridustee ning hilisemate karjäärivõimaluste kujunemisel (Selliov, 2016). Nähakse seost keele õpimotivatsiooni ja tulevikuplaanide vahel – hulk vene emakeelega õpilasi ei ole motiveeritud eesti keelt õppima, kui nad ei seosta oma tulevikku Eestiga (näiteks, soovitakse kolida välismaale) (Analüüs ja..., 2015). Keskmiselt 11% gümnaasiumilõpetajatest soovivad oma õpinguid jätkata välismaal, aga kui võrrelda soove õpilaste kodukeele järgi, siis eesti emakeelega õpilastest soovivad välismaale õppima minna vaid 7% ning vene emakeelega õpilastest 31% ehk iga kolmas vene noor (Mägi & Nestor, 2012). Juba rohkem kui pooled (56%) vene õppekeelega põhikoolide 8. klasside õpilased on avaldanud soovi õppida välismaal (Mägi & Nestor, 2012).

Keelekeskkond mängib olulist rolli keeleõppes – seda tõestavad eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksamite tulemused, kus Ida-Virumaa lõpueksamite tulemused on vähese eesti keele kasutuse tõttu kehvemad kui teistes maakondades (Analüüs ja..., 2015). Näiteks, 2021. aastal saavutasid B1 taseme Ida-Virumaa põhikooli lõpetajatest 48,9%, samal ajal kui Harju maakonnas 64% ja Tartu maakonnas 81,2% põhikooli lõpetajatest (vt tabel 3) (EIS, 2022).

Tabel 3. 2021. aasta eesti keele teise keelena lõpueksami sooritajate B1 saavutamise % Harju, Ida-Viru ja Tartu maakonnas

Test	Maakond	B1 (%)
Eesti keel teise keelena (põhikooli lõpueksam 2021)	Harju maakond	64
Eesti keel teise keelena (põhikooli lõpueksam 2021)	Ida-Viru maakond	48,9
Eesti keel teise keelena (põhikooli lõpueksam 2021)	Tartu maakond	81,2

Eesti haridusinfosüsteemi (EHIS) andmetel on eesti keele õpetajate eesti keele oskus vastavuses seadusega ehk keeletase on vähemalt C1, kuid vaadates olukorda tervikuna, siis leidub eesti/vene ja vene koole, kus töötavate õpetajate eesti keele oskus on alla C1 - kokku ligi 20% õpetajatest, kelle keeleoskus ei vasta nõuetele (nende hulgas on nii A2 kui ka B1 tasemega õpetajaid) (Analüüs ja..., 2015). On selge korrelatsioon õpilaste põhikooli lõpueksamite tulemuste ja õpetaja eesti keele oskuse vahel - koolides, kus õpilased saavad paremaid lõpueksamite tulemusi, on ka õpetajate keeleoskus parem (Analüüs ja..., 2015). Seetõttu on oluline pöörata tähelepanu õpetajate eesti keele oskusele ja uurida, kas 60% piir C1 taseme puhul on õpetajate puhul pikas perspektiivis asjakohane või seda piiri tuleks tõsta (või kehtestada õpetajatele eesti keele C2 taseme nõue) (Rääsk jt., 2020).

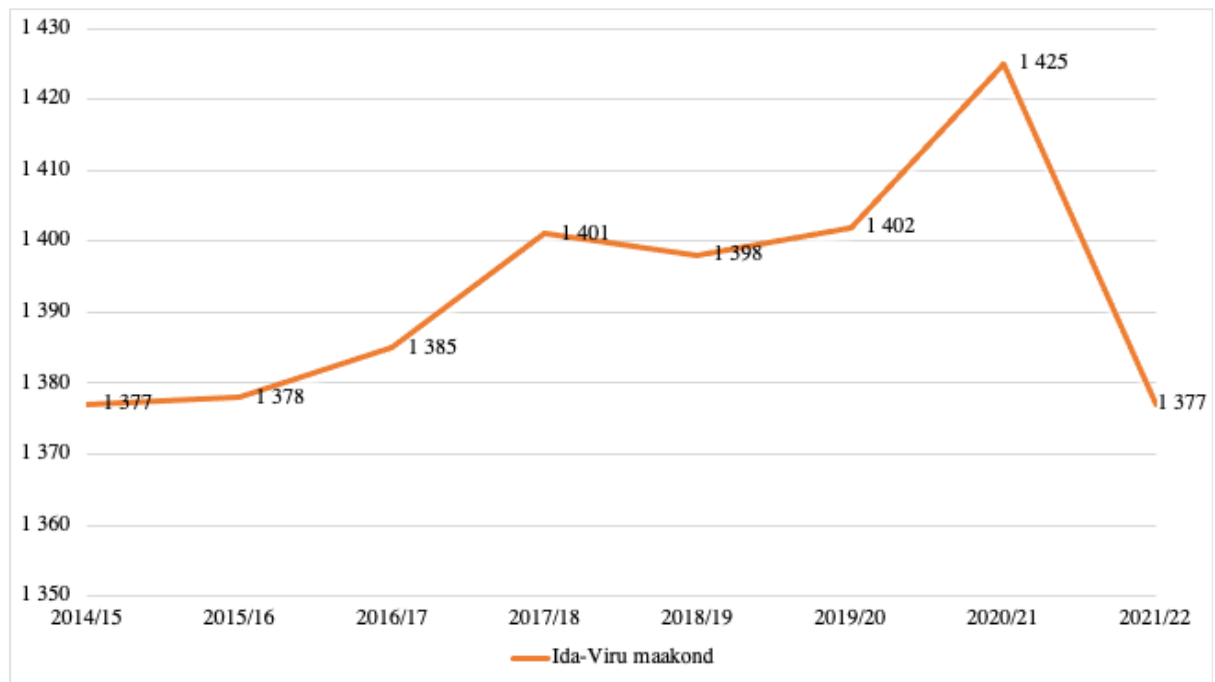
Peatükk 1.4.1 võtab kokku eesti ja vene õppekeele koolid ning eesti keele õppimist mõjutavad tegurid. 2021/22 õppeaastal suurem osa Eesti õpilastest õpivad eesti õppekeele koolides (80,4%), Ida-Virumaal domineerib aga vene õppekeele kool (46,5%). Eesti keele omandamisel mängib suurt rolli keelekeskkond - Ida-Virumaa põhikooli lõpetajate eesti keeles B1 taseme saavutamise protsent on oluliselt väikesem kui teistes Eesti maakondades. Lisaks keelekeskkonnale on oluline ka õpetaja eesti keele oskus - mid parem on õpetaja eesti keel, seda suurema tõenäosusega saab ka õpilane eesti keele selgeks.

Tabel 6. Ida-Virumaa 2021. aasta eesti keele teise keelena riigieksamite tulemused (B2 taseme saavutamise %) keskkharidust pakkuvate asutuste kaupa

	B2 (%)	Keeletase saavutamata (%)	Omavalitsus
Narva Õigeusu Gümnaasium	0.0	100.0	Narva linn
Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus	4.0	96.0	Sillamäe linn
Narva Täiskasvanute Kool	34.8	65.2	Narva linn
Sillamäe Gümnaasium	48.2	51.8	Sillamäe linn
Narva Kreenholmi Gümnaasium	50.0	50.0	Narva linn
Narva Soldino Gümnaasium	57.1	42.9	Narva linn
Kohtla-Järve Täiskasvanute Gümnaasium	58.3	41.7	Kohtla-Järve linn
Narva Kesklinna Gümnaasium	72.9	27.1	Narva linn
Kohtla-Järve Gümnaasium	73.0	27.0	Kohtla-Järve linn
Jõhvi Gümnaasium	92.2	7.8	Jõhvi vald
Narva Pähklimäe Gümnaasium	93.0	7.0	Narva linn
Narva Keeltelütseum	96.5	3.5	Narva linn

Õppeaastal 2019/2020 töötas üldhariduskoolides 15 843 õpetajat, suurem osa neist Harju (41%) ja Tartu (13%) maakonnas (Tähtsamad tegevused..., 2021). 2017. aastal alustas Ida-Virumaal tööd 9% alustavatest õpetajatest (Selliov, 2018). Aastatel 2008-2014 oli noorte õpetajate arv suurenenud Tallinnas ja Tartus ja kõige rohkem vähenenud Rapla, Ida-Viru ja Lääne-Viru maakonnas (Õpetaja lähtetoetuse..., 2015). Sihiks on võetud noorte õpetajate juurdekasvu suurendamine, kuid viimastel aastatel on tõusnud hoopis vanemate õpetajate osakaal (vanuses 63+) (Valk, 2016). Õppeaastal 2015/16 suurema osa (29,9%) töötavatest õpetajatest moodustasid õpetajad vanuses 50-59, ning üle 63 aastaseid ja alla 30 aastaseid õpetajaid oli võrdselt 10,7% (Valk, 2016).

Haridussilma andmetel on Ida-Virumaal toimunud õpetajate arvu järsk langus - õppeaastast 2014/15 kuni 2020/21 oli näha õpetajate arvu kasvutrendi, kuid aastal 2021/22 õpetajate arv langes pea 50 õpetaja võrra (vt joonis 1).

Joonis 1. Õpetajate arv 2014-2022 aastatel Ida-Virumaal

Haridus- ja teadusministeerium on töötanud välja lähtetoetuste süsteemi, mis oli esialgu mõeldud alustavatele õpetajatele väljaspool Harju ja Tartu maakonda, siiski, lähtetoetuse saajatest saavad enam toetust just Harju (37%) ja Tartu (14%) maakonna alustavad õpetajad, kuna soovitakse oma õpetajakarjääri alustada sellistes piirkondades, kus on suurem õpilaste arv (Õpetaja lähtetoetuse..., 2015). Ka õpetajate järelkasv on nendes maakondades kõige suurem kui teistes Eesti maakondades (Õpetaja lähtetoetuse..., 2015).

Õpetaja lähtetoetuse mõju uuringust (2015) saab välja tuua, et loomulikult arenevates piirkondades, kus õpetajate arv suureneb niigi (nagu Tallinn ja Tartu), peaks kehtestama 45% madalama lähtetoetuse summa. Samas, Ida-Virumaa maakonnas alustavate õpetajate lähtetoetuse summa peaks olema suurem, kuna Ida-Virumaa koolidesse on raskem õpetajaid leida (Õpetaja lähtetoetuse..., 2015).

Ida-Virumaa omavalitsustel puuduvad motivatsioonipaketid õpetajatele, välja arvatud Jõhvi vallas. Jõhvi vald pakub rahalist toetust summas 2500€, mis makstakse välja kolmes osas (500€ pärast töölepingu sõlmimist, 500€ peale katseaega ja 1500€ teisel tööaastal) ning toetuse saaja on kohustatud Jõhvi vallas vähemalt 3 aastat töötama (Jõhvi Vallavolikogu määrus nr 56, 2022)

Ida-Virumaa omavalitsuste liit (IVOL) on töötanud välja Ida-Viru maakonnas arengustrateegia 2019-2030+ ning seadnud mitmeid eesmärke haridusvaldkonnas (IVOL veebileht). Ida-Virumaa õiglase ülemineku haridusplaanis (2019) on välja toodud, et õpetajad ei tule Ida-Virumaale tööle peamiselt kolmel põhjusel:

1. kolimisega tekkinud lisakulutused;
2. õpetajate kartus kakskeelsesse keskkonda sattuda;
3. Ida-Virumaa madalam maine võrreldes teiste Eesti linnadega.

Haridustöötajate ligimeelitamiseks on koostatud lühike tegevuskava, kus on kirjas erinevad toetusmeetmed, mis peaksid jõustuma 2022. aastal ja aitaksid uusi haridustöötajaid maakonda tööle ning hoiaksid Ida-Virumaad töökohana atraktiivsena (Ida-Virumaa õiglase..., 2019):

- ühekordsed toetused kolimisel maakonda;
- sõidu- ja majutustoetused õpetajatele, kes peavad elu- ja töökoha vahel liikuma;
- eesti keeles õpetavate õpetajate 25% suurem palk;
- vabad enesetäiendussemestrid;
- uute üürimajade ehitamine Kohtla-Järvel, Jõhvis ja Narvas;
- maakonna haridustöötajate tunnustusüsteemi väljatöötamine ja stipendiumite määramine koostöös maakonna suurettevõtetega.

Võttes kokku saab öelda, et Ida-Virumaa eesti keele teise keelena põhikooli ja riigieksamite tulemused on kehvad ning vajalik keeletase jääb paljudel saavutamata (tabel 4, 5, 6). Viimastel aastatel on tõstatatud eesti keele õpetajate puuduse küsimus ning probleem seisneb selles, et praegu töötavate õpetajate vanus kasvab, aga noorte õpetajate juurdekasv ei ole piisav. Noorte õpetajate arvu suurendamiseks piirkonnas, on töötatud välja erinevad toetusmeetmed, kuid on näha, et toetusmeetmed ei ole praegust olukorda kuidagi mõjutanud.

1.5 Ühtne Eesti kool

Eesti keele oskuse arengu väljakutsed, nagu eelmistes peatükkides kirjeldasin, on tinginud aktiivse ühiskondliku ja poliitilise debati selle üle, milline peaks olema Eesti koolivõrk ja eesti keele õpetamise viisid Eestis tagamaks kõrgemal tasemel eesti keele oskuse kõikidele lastele võrdselt. Liikumine ühtse Eesti kooli suunas on RITA-Ränne projekti üks tähtsamaid eesmärke (Rändesõltuvus ja lõimumise..., 2021). Võib tunduda, et ühtne Eesti kool juba

eksisteerib, kuna kõik üldhariduskoolid toimivad ühe õppekava alusel. Tegelikult tänapäeva koolid ei soodusta lõimumist - vene emakeelega lapsel on kaks võimalust: 1) kas minna eesti õppekeelega kooli, kus puudub tugi eesti keelest erineva emakeelega lastele (tegemist on assimilatsiooniga ehk sulandumisega) või 2) minna vene õppekeelega kooli, mis tähendaks laste eristamist nende emakeelel alusel (segregatsioon) (Rändesõltuvus ja lõimumise..., 2021).

RITA-Ränne projekt on abiks teaduslikult põhjendatud uute lähenemiste välja töötamisel rände- ja lõimumisprotsesside juhtimiseks Eestis, mille eesmärgiks on aidata kaasa majanduse arengule ja sidususe suurenemisele ühiskonnas. Ennetamaks suurenenud sisserändajate arvust tingitud pikaajalisi lõimumisega seotud probleeme on töötatud välja mitmed mudelid ja plaanid ning üheks neist on mitmekultuurilise kooli mudel. RITA-Ränne projekti kodulehel on kirjas, et “lõimumise eelduseks on ühtne, eesti keelel põhinev, kuid samas Eesti kultuurilist ja keelelist mitmekesisust väärtustav haridussüsteem”, kuid praegune haridussüsteem ei toeta sidusa ühiskonna teket ega aita lõimumisele kaasa vaid süvendab segregatsiooni, eristades eesti ja vene koole.

Ühtset Eesti kooli on defineeritud kui kooli, kus “õpivad koos erineva keele- ja/või kultuuritaustaga õpilased, kellele tagatakse nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetest lähtuv peamiselt eestikeelne õpe, mis toetab Eesti riigiidentiteedi kujunemist ja eneseteostust ühiskonnas, väärtustades õpilaste kultuurilist identiteeti”. Definiitsioonis on toodud esile viis ühtse Eesti kooli tunnust (Pedaste jt, 2019):

1. koos - sõltumata õpilaste taustast ja kodukeelest õpitakse koos ühises koolis/ruumis, mis ei ole eraldatud õpilaste koduse keele poolest. Koos õppimise eeliseks on see, et erineva kultuuritausta ja/või kodukeelega õpilased õpivad juba varakult koos tegutsema, mis tähendab, et tulevikus on selline koostoimimine ühiskonnas loomulik. Koos õppimise tulemusena on võimalik saavutada sidusam ühiskond. Eesti õpilaste jaoks on muu kodukeelega õppijatega kokkupuude vajalik, et õppida mitmekultuurilises keskkonnas toime tulema ja koostööd tegema. Muu kodukeelega õpilaste jaoks, igapäevaselt eestikeelses keskkonnas olles, on see aga võimalus eesti keel väga hästi selgeks saada;
2. nüüdisaegne õpikäsitus - nüüdisaegset õpikäsitust rakendavale koolile on iseloomulik õppijakeskne lähenemine, avatud hoiak, ainealaste teadmiste ja üldpädevuste arendamine;

3. peamiselt eestikeelne õpe - erinevate ainete õppimine toimub eesti keeles ning muu kodukeelega õpilased alustavad sellega võimalikult varakult. Muu kodukeelega õpilaste puhul rakendatakse lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK) meetodit. Paralleelselt eestikeelse aineõppega toimub ka eesti keele õpe (muukeelsete õpilaste puhul toimub see eesti keele kui teise keele tundides). Üleminekuperioodil tuleb kõne alla muukeelsete õpilaste puhul keelekümblusmeetodite rakendamine ja eestikeelse õppe järk-järguline suurendamine;
4. riigiidentiteedi kujunemine - ühtses Eesti koolis õppivad õpilased tunnevad end täisõiguslike Eesti kodanikena, kes väärtustavad riigi seadusi, sümboleid, tavasid, kombeid ja põhiväärtusi. Riigiidentiteedi kujunemine on oluline juba kasvõi seepärast, et kõik elanikud oleksid ühises inforuumis ja seeläbi väheneks konfliktirisk teatud inimrühmade vahel;
5. kultuurilise identiteedi väärtustamine - märgatakse ja aktsepteeritakse ühtse Eesti kooli õpilaste kultuurilist eripära. ÜEK õpilased tunnevad end turvaliselt ja väärikalt sõltumata nende identiteedist.

Toetudes teaduskirjandusele, Eesti ja teiste riikide kogemustele ning analüüsile pakutakse RITA-ränne projekti raames välja viis mudelit, mis aitavad ühtse Eesti koolini jõuda. Iga piirkond sõltuvalt oma eripärast saab valida mudeli, mis neile enim sobib (Pedaste jt, 2019):

1. Mudel 1 “Eesti ühiskonnaga lõimitud rahvusvähemuste kool“ sobib piirkonda, kus eestlaste osakaal on alla 10% ja domineerib vene keel, vene info- ja kultuuriruum. Selle mudeli puhul on oluline kaasata eesti keelt emakeelena rääkivaid õpetajaid, rakendada varast keelekümblust, märgata ja väärtustada lisaks vene keelele ka teisi keeli (Rääsk jt., 2020);
2. Mudel 2 “Mitmekultuuriline ja -keelne kogukonnaga koostöös toimiv kool” sobib enamasti kakskeelsesse piirkonda ning mudeli eesmärgiks on lõpetajate kakskeelsus ja teiste keelte ja kultuuride väärtustamine (Rääsk jt., 2020);
3. Mudel 3 “Kogukonna ühisosa kasvatav kool“ sobib piirkonda, kus kogukonna inforuum on lahus (ühed on eesti ja teised on vene inforuumis). Selle mudeli puhul on oluline panna õppijad ühte klassi kokku õppima, rakendades kultuuritundlikku õpetamist (oluline on ka eesti keelt emakeelena rääkivate õpetajate kaasamine) (Rääsk jt., 2020);
4. Mudel 4 “Erinevusi väärtustav koosõppe kool” sobib piirkonda, mis on valdavalt eestikeelne ning uussisserändajad kas kaotavad oma kultuurilise identiteedi

(sulanduvad) või jõuavad pigem vene õppekeele koolidesse. Selle mudeli puhul tuleb kõne alla õpetajate ja õpikeskkonna mitmekesistamine, kultuuritundlik õpetamine ja teiste kultuuride väärtustamine (Rääsk jt., 2020);

5. Mudel 5 “Mitmekultuurilisele koostööle avatud kool” sobib piirkonda, mis on valdavalt eestikeelne. Sellise mudeli kool vajaks tuge kultuurilise identiteedi säilitamisel ja kodukeele õpetamisel (Rääsk jt., 2020).

Käesolevas magistritöös keskendun esimese mudeli rakendamise võimalustele Ida-Virumaal. Esimese mudeli kooli tüüp sobib Ida-Virumaale, kus viimaste aastakümnete jooksul on rahvaarv pidevalt vähenenud ja väheneb siamaani: rahvaarvu kahanemise üheks põhjuseks on inimeste lahkumine piirkonnast kõrge tööpuuduse tõttu; piirkonnas valitseb suur majanduslik ebavõrdsus ning lisaks sellele ei tajuta eesti keele vajalikkust ning võimalusi eesti keele kasutamiseks väljaspool kooli on vähe (Rääsk jt., 2020).

Tänases tüüpilises priikonnakoolis on juhtkonnal väga suur autoriteet ning on tajutav õpetajate puudus (noored lahkuvad; eesti keelt emakeelena oskavate õpetaja arv on väike) (Rääsk jt., 2020). Õpetavate õpetajate keeleoskus ja keeleõppe metoodikate rakendamine on ebaühtlane, suuresti formaalne ja vanemad ei oska oma lapsi eesti keele õppel toetada ning koolides ei pöörata erilist tähelepanu mitmekultuurilisusele ega seostata õpet Eesti ja eestlastega (Rääsk jt., 2020).

Ühtse Eesti kooli sihiks on tagada lõimumine Eesti ühiskonnaga venekeelses monokultuurises keskkonnas, kus eestlaste osakaal on tugevalt vähemuses – eesmärgi saavutamiseks on välja toodud kindlad tegevused (Rääsk jt., 2020):

- Õppiva organisatsiooni rakendamine – kuna kooli- ja õppejuhtidel on suur autoriteet, siis nende hoiakud ja suhtumine mängivad suurt rolli õpetajate ja laiema kogukonna jaoks. Koolijuht peab näitama eeskujuna, olema muutustele avatud, aktsepteerima teiste ideid ning kaasama oma tegevustesse endaga sarnaselt mõtlemaid inimesi. Samal ajal julgustades oma töötajaid neid rakendama.
- Nüüdisaegse õpikäsituse rakendamine – kaardistamiseks kooli nüüdisaegse õpikäsituse olukorda, soovitatakse kooli juhtkonnal ja õpetajatel teha ülevaade kas ja millistes mahtudes nüüdisaegset õpikäsitust rakendatakse ning millises valdkonnas on arenguvajadus suurim.

- Õpilaste identiteedi väärtustamine ja erinevuste tunnustamine – 2019. aasta andmete järgselt jätkas keskkonna koolide lõpetajatest vaid 56,1% õpinguid Eestis. See viitab asjaolule, et lõpetajatel oli nõrk riigiidentiteet ning nad ei näinud end Eesti ühiskonna osana. Seega lahendusena pakutakse igas kooliastmes aktiivselt tegeleda õppija enesemääratlusega, väärtustades päritolu ja kultuurilist identiteeti ning siduda end Eesti väärtusruumiga. Kuna tegemist on väga raske teemaga, siis oluline on korraldada teemakohaseid koolitusi ja üritusi nii koolitöötajate kui ka lapsevanematele. Ka karjääriplaneerimine Eestis aitab identiteediloomele kaasa ning lisaks sellele tõstab eesti keele õpimotivatsiooni ja keeleprestiiži. Karjääriplaneerimine peaks olema läbivalt kõikides kooliastmetes.
- Eesti keele õpe ja eesti keele väärtustamine – keeleõppe puhul peaks olema eesmärgiks see, et hea eesti keele oskus tagab õpilastele paremad võimalused ühiskonnas hakkama saamiseks. Selleks, et olukorda piirkonnas parandada, on vaja koostada tegevuskava. Peab teadvustama, et õpilaste keeleoskus mängib suurt rolli tema edasise käekäigu suhtes (nt edasiõppimise võimalused, erialade ja töökohtade valik jne) ning keeleõppega tuleb alustada võimalikult varakult (varane keelekümblus). Iga (keele)õppeasutus peaks selgelt välja tooma oma keelepoliitika, kirjutades lahti kasutatavad meetodikad ja tegevused, mis aitavad mitmekeelsuseni jõuda. Üheks eesmärgiks on välja toodud ka eesti keelt emakeelena kõnelevate õpetajate stipendium, et nad ei lahkuks piirkonnast.
- Keskkonna, õpilaste ja õpetajate vahetusprogrammides osalemine – väga oluline on tegeleda sotsiaalvõrgustiku laiendamisega (uued kontaktid, tutvused ja suhted) ka väljaspool oma keskkonda, et suurendada sidusust ühiskonnas. Üheks lahenduseks oleks nii õpilaste kui ka õpetajate vahetusprogrammid (oma inimeste saatmine kuid ka teiste vahetusprogrammis osalejate vastuvõtmine, et kogemus oleks võimalikult mitmekesine). Õpilaste vahetusprogrammide puhul oleks vajalik ka kogukonna (sh lapsevanemate) positiivne suhtumine.
- Mitmekultuurilisuse märkamine ja kultuuritundlik õpetamine - ühtses Eesti koolis on oluline mitmekultuurilisuse märkamine ja kultuuritundliku õpetamise suunas liikumine. Selleks on vaja korraldada koolitusi, et õpetajatel oleks ühine arusaamine. Üheks võimalikuks variandiks on pakutud sõprusklassi või -kooli leidmine.

Liikumaks ühtse Eesti kooli visiooni suunas on peamisteks sihtideks lõpetajate hea nõuetele vastav eesti keele oskus, sõltumata nende kodukeelest; teiste keelte ja kultuuride märkamine

ja väärtustamine; lõpetajate soov ja suutlikkus näha end Eesti ühiskonna osana, jäädes siia edasi õppima ja töötama (eneseteostuse võimalused Eestis) (Rääsk jt., 2020).

2 METOODIKA

2.1 Probleemi kirjeldus ja uurimisküsimused

Eestikeelsele õppele ülemineku teema on aktuaalne, kuna Ida-Virumaa eesti keele teise keelena lõpueksamite tulemused võrreldes teiste maakondadega on kehvad ja oluline on mõista kehvade tulemuste põhjuseid ning pakkuda sobivaid lahendusi olukorra parendamiseks.

Magistritöös keskendun üleminekule eestikeelsele haridusele Jõhvis ja Kohtla-Järvel ning püüan välja selgitada Jõhvi lapsevanemate hoiakud seoses potentsiaalse üleminekuga eestikeelsele haridusele. Siinkohal on märkimisväärne, et uurin nii vene kui ka eesti keelt kõnelevate lapsevanemate arvamust.

Lisaks sellele, soovin välja selgitada piirkonna koolidirektorite hoiakuid ja arvamusi seoses üleminekuga eestikeelsele haridusele, teada saada konkreetseid tegevusi, mida plaanitakse teha. Kolmandaks sihtrühmaks on ametnikud (Jõhvi vallavanem, Kohtla-Järve abilinnapea ja Haridus- ja teadusministeeriumi keelepoliitika osakonna juhataja), kelle käest uurin samuti hoiakuid ja valmisolekut (sh planeeritavaid tegevusi) potentsiaalseks üleminekuks eestikeelsele haridusele. Saadud tulemuste põhjal teen järeldused ja ettepanekud.

Oma uurimistöös lähtusin järgmistest uurimisküsimustest:

1. Kuidas HTMi ja piirkonna ametnikud, koolijuhid, vene ja eesti emakeelega lapsevanemad kirjeldavad senist eestikeelset õpet ja suhtuvad ühtsesse eestikeelsesesse kooli?
2. Mil määral Jõhvi põhikoolide lapsevanemad tähtsustavad oma laste eesti ja vene keele oskust?
3. Kuidas piirkonna lapsevanemad ja koolijuhid hindavad õpilaste eesti keele oskust ja kooli panust eesti keele oskuse arendamisesse?

2.2 Uurimismeetod, valimi kirjeldus ja uurimisvahendid

Käesolevas magistritöös kasutasin andmekogumise meetodina kombineeritud meetodit, mis sisaldas nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid meetodeid. Teaduses tihti kasutatakse segameetodeid, kuna mõlemad meetodid täiendavad üksteist (Õunapuu, 2014).

Kvantitatiivse uurimismeetodina kasutasin andmete kogumise viisina veebipõhiseid küsimustikke ja kvalitatiivse uurimismeetodina kasutasin andmete kogumise viisina poolstruktureeritud intervjuusid koolidirektorite ja haridusspetsialistide intervjuueerimiseks (Hirsjärvi jt, 2007). „Intervjuu on ainulaadne andmekogumismeetod, sest siin ollakse uuritavaga vahetus keelelises interaktsioonis. See seik võib olla uurimuse eeliseks, aga ka puuduseks. Suurimaks eeliseks peetakse andmekogumise paindlikkust“ (Hirsjärvi jt, 2007). Paindlikkuse all mõeldakse võimalust varieerida käsitletavate teemade ja küsimuste järjekorraga, vajadusel vastuseid täpsustada (küsida lisaküsimusi vms) ning samuti jääb vastuste tõlgendamiseks rohkem võimalusi (Hirsjärvi jt, 2007).

Mõlemal viisil kogutud andmetele andsin kirjaliku kuju. Intervjuude puhul kasutasin helisalvestust ning hiljem transkribeerisin (kirjutasin ümber) saadud andmeid, nii et tekkis sõnasõnaline kirjalik protokoll.

Kuna töö eesmärgiks oli välja selgitada nii koolidirektorite, ametnike kui ka lapsevanemate hoiakuid ja suhtumist eestikeelsesesse haridusse, siis moodustasin valimi eesmärgipäraselt (*purposive sample*). Eesmärgipärase valimi eelis on see, et uurija saab ise valimi liikmed valida, vastavalt oma uurimuse eesmärgile (Õunapuu, 2014).

Esialgsesse valimisse kuulusid kõik Kohtla-Järve ja Jõhvi üldhariduskoolid, kahe Jõhvi Põhikooli lapsevanemad, Jõhvi valla, Kohtla-Järve linnavalitsuse ja Haridus- ja teadusministeeriumi esindajad. Peale meilivahetust valim muutus, kuna mõnede vene õppekeelega põhikoolide direktorid keeldusid uuringus osalemast.

Lõplikku valimisse kuulusid:

- 1 haridus- ja teadusministeeriumi ametnik;
- 1 Jõhvi ja 2 Kohtla-Järve linnavalitsuse ja volikogu liiget;
- 4 Kohtla-Järve koolijuhti;

- 2 Jõhvi koolijuhti;
- Jõhvi Põhikooli lapsevanemad, kes olid nõus küsimustikku täitma;
- Jõhvi Vene Põhikooli lapsevanemad, kes olid nõus küsimustikku täitma.

Anonüümsuse tagamiseks ei kasuta direktorite ega ametnike nimelist välja toomist. Tulemuste kirjeldamisel kasutan pseudonüüme:

- direktorite puhul: direktor 1, direktor 2, direktor 3, direktor 4, direktor 5, direktor 6.
- ametnike puhul: ametnik 1, ametnik 2, ametnik 3, ametnik 4

Valimisse kuulusid ainult Jõhvi ja Kohtla-Järve direktorid, kuna tegemist on geograafiliselt väga tihedalt seotud linnadega ning võib öelda, et tegemist on ühise haridusklastriga, mida ei saa eraldi uurida. Valimit ei laiendatud teiste Ida-Virumaa linnadele, kuna muidu oleks töömaht olnud liiga suur ning töö kvaliteet ajapiirangute tõttu oleks ebapiisav.

Lapsevanematest uurisin vaid Jõhvi põhikoolide lapsevanemaid, kuna Jõhvis on ainult kaks põhikooli (eesti õppekeele ja vene õppekeele) ning Jõhvi vanemate vastused vastaksid täpsemalt uuringu eesmärkidele. Kohtla-Järve on kokku 6 põhikooli ning ülekaalus vene õppekeelega põhikoolid ja ainult üks eesti õppekeelega põhikool. Seega oleksid vene õppekeelega põhikoolide lapsevanemate vastused ülekaalus, mis ei võimaldaks magistritöö uurimisküsimustele korrektselt vastata.

Küsimustikud oli koostatud Google Vormide abil Jõhvi Põhikooli ja Jõhvi Vene põhikooli õpilaste lapsevanemate jaoks uurimaks nende ootuseid Eesti haridussüsteemile tervikult ja hoiakuid seoses potentsiaalse üleminekuga eestikeelsele õppele. Jõhvi Põhikooli küsimustik oli koostatud kahes eksemplaris: üks küsimustik oli mõeldud eesti emakeelega õpilaste lapsevanematele ja teine oli mõeldud vene emakeelega õpilaste lapsevanemate jaoks. Mõlemad Jõhvi Põhikooli küsimustikud olid eestikeelsed. Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste lapsevanemate jaoks oli küsimustik koostatud vene keeles. Kõik küsimustikud koosnesid kolmest osast (a. taustainfo, b. ootused, c. hoiakud) ning kokku oli 19-23 küsimust (sõltuvalt koolist ja lapse emakeelest). Küsimustikud on leitavad lisa 1. Kokku vastas 91 lapsevanemat, neist Jõhvi Põhikoolist 39 ja Jõhvi Vene Põhikoolist 52. Tabelis 7 on välja toodud küsimustikule vastanute arv küsimustike kaupa.

Tabel 7. Küsimustikule vastanute arv küsimustike laupa

	Jõhvi Vene Põhikool	Jõhvi Põhikool (eesti emakeelega õpilaste lapsevanemad)	Jõhvi Põhikool (vene emakeelega õpilaste lapsevanemad)	vastanute arv kokku
küsimustikule vastanute arv	52	27	12	91

Kokku tehti 10 veebipõhist individuaalintervjuud. Intervjuusid transkribeerisin TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris välja töötatud veebipõhise tekstivastuse programmi abil.

Enne intervjuude läbiviimist saatsin kõigile nõusoleku andnud inimestele e-kirja, kus tutvustasin magistritöö teemat ja küsisin luba intervjuerimiseks ning hiljem leppisime kokku ühise aja. Ühise aja leidmine oli keeruline, kuna valimis olevad inimesed on väga hõivatud. Just sel põhjusel oli otsustatud veebipõhise intervjuu kasuks. Intervjuude alguses küsisin veel kord intervjueritavalt nõusolekut intervjuud salvestada ja vastuseid magistritöös kasutada. Intervjuude pikkus oli kõigi intervjuude puhul erinev: kõige lühem intervjuu kestis 15 minutit ja kõige pikem 50 minutit.

Intervjuude küsimuste arv võis varieeruda, kuna tegemist oli poolstruktureeritud intervjuudega ning kui tekkis vajadus midagi juurde küsida või hoopis mõni küsimus ära jätta, siis see võis põhjustada intervjuude ajalise kestuse erinevuse. Tabelis 8 on välja toodud intervjuude arv sihtrühmade kaupa.

Tabel 8. Intervjuude arv sihtrühmade kaupa

	intervjuu põhikooli direktoriga	intervjuu gümnaasiumi direktoriga	intervjuu Jõhvi valla esindajaga	intervjuu Kohtla-Järve linnavalitsuse esindajaga	intervjuu Haridus- ja teadusministeeriumi esindajaga	kokku
intervjuude arv	4	2	1	2	1	10

3 TULEMUSED

Käesolevas peatükis esitan analüüsi küsitluse ja intervjuude käigus kogutud andmetest. Töö eesmärgiks oli selgitada välja 1) Jõhvi põhikoolide lapsevanemate ootused ja hoiakud seoses potentsiaalse üleminekuga eestikeelsele õppele; 2) Jõhvi ja Kohtla-Järve koolidirektorite ning valla- ja linnavalitsuse esindajate hoiakud, ootused ja valmisolek potentsiaalseks üleminekuks eestikeelsele õppele ja arvamus ühtse Eesti kooli kohta; 3) Haridus- ja teadusministeeriumi keelepoliitika osakonna juhataja hoiakud ja arvamused ühtsest Eesti koolist ja eestikeelsest õppes Ida-Virumaal.

3.1 Hoiakud ühtse Eesti kooli suhtes

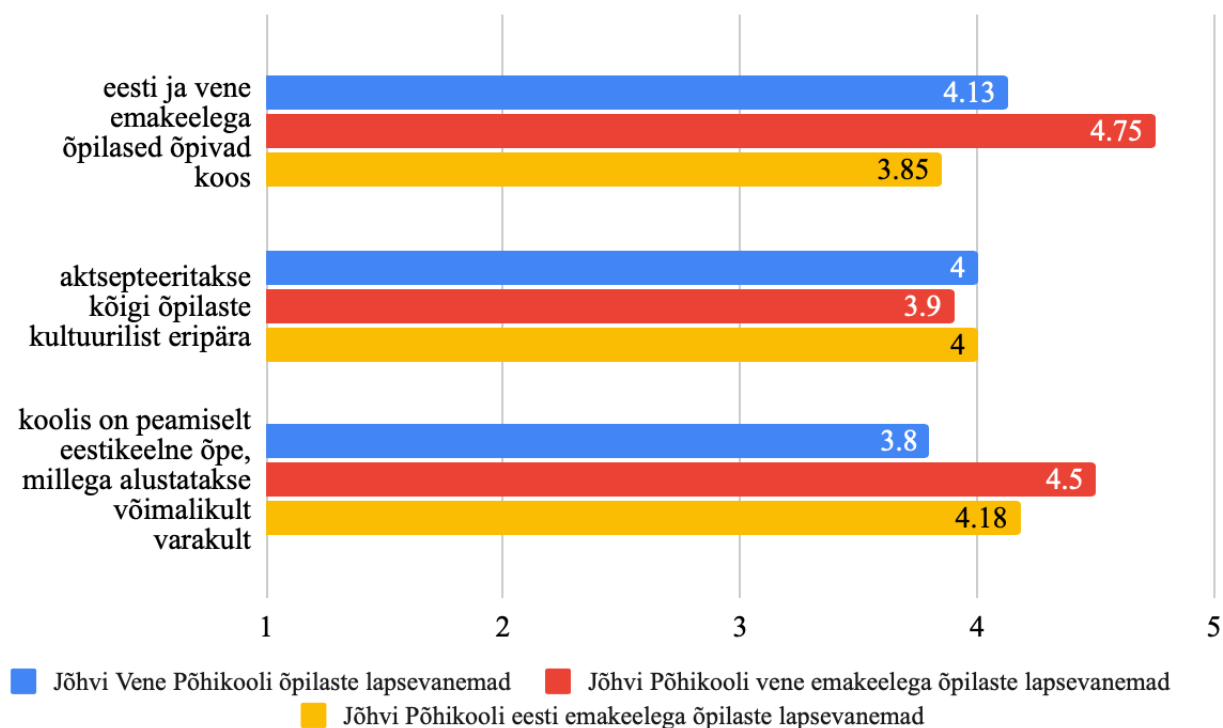
Nagu eelnevalt mainitud, on ühtse kooli eelduseks see, et vaatamata kultuuritaustale õpitakse koos, ühes majas peamiselt eesti keeles. Magistritöö ankeetküsimustikus uuriti lapsevanemate käest nende arvamust eesti ja vene emakeelega õpilaste koosõppimise kohta.

Lapsevanematele esitati järgmised väited: „nii eesti kui ka vene emakeelega õpilased õpivad koos ühes koolis“, „koolides aktsepteeritakse kõikide õpilaste kultuurilist eripära“, „koolides on peamiselt eestikeelne õpe, millega alustatakse võimalikult varakult“, millega nad pidid nõustuma või mitte nõustuma 5-palli skaalas, kus „1“ tähistas täielikku mittenõustumist ja „5“ täielikku nõustumist.

Joonisel 2 on näha, et kõige tugevamini toetasid neid väited Jõhvi Põhikooli vene kodukeelega lapsevanemad. Nende toetus koos õppimisele oli lausa maksimumpunktile lähedal (4,75). See on selgitatav sellega, et nad on juba astunud sammu panna oma laps ühisesse eestikeelsesesse kooli. Samamoodi toetasid nad tugevalt just eestikeelset õpet ühises Eesti koolis. Eestikeelsed lapsevanemad toetasid teistega võrreldes mõnevõrra vähem koos õppimise põhimõtet, samas kui vene koduse keelega Jõhvi Vene Põhikooli lapsevanemad toetasid mõnevõrra vähem eesti keeles koos õppimist. Kokkuvõtvalt saab öelda, et kõigi kolme rühma lapsevanemad on pigem nõus sellega, et eesti ja vene emakeelega õpilased õpiksid koos peamiselt eesti keeles, aktsepteerides teise kultuurilist eripära.

Direktorite hoiakutes ühtse Eesti kooli ja täieliku eestikeelse hariduse suhtes põhimõttelisi erinevusi ei olnud - keegi direktoritest ei pooldanud tänase venekeelse süsteemi jätkamist. Erinevused direktorite hoiakutes olid nähtavad vaid detailides, et kuidas ja millise tempoga peaks üleminek toimuma: kas kohe eesti keeles õppides, keelekümblysega või siis lasteaiast alates.

“Väga hea, ma väga toetan seda. Ja oma koolis me ka lähtume suures osas nendest väärtustest ja jagame neid. Miks? Need tunduvad usutavad ja veenvad õiged väärtused, mis viivad sihini. Siin tuleb ainult väga jälgida seda, et vähemusrühvusele liiga ei tee, et nende võimalused ja kultuuriline identiteet peavad olema toetatud. Et me ei teeks venelastest eestlasi, seda ei ole vaja ja seda ei tohigi teha.” (Direktor 1)

Joonis 2. Lapsevanemate väidetega nõustumise määr (N=91)

„/.../ Ma toetan seda esimese mudeli põhimõtet, kus on ikkagi keelekümblyse variant sees. Siinkohal ei tasu unustada HEV-õpilasi, kellel on keele omandamisel raskusi ja ka keelekümblysega nad ei tule toime, siis nende jaoks peaksid vene keelega klassid jääma. Võiksidki olla keelekümblyskoolid, kus oleksid ka sellised venekeelsed HEV-klassid. Ülejäänute puhul ma näen ainult keelekümblyst.“ (Direktor 4)

“Täiesti puhast eestikeelset haridust Ida-Virumaal pigem ei poolda, sest ma usun, et see süsteem, mis on meie põhikoolis kasutusel [keelekümbelus ja LAK-õpe], töötab. Siiski leian, et mingid loogilised täppisteaduste ained peaksid olema emakeeles. /.../ Kui sellega [eestikeelse haridusega] alustatakse samm-sammult väiksematest lastest lasteaiast, siis jah, seda võiks teha. Otsida selleks õpetajaid ja siis teha. Praegusel hetkel, kui me ütleme, et järgmisest septembrist me läheme üle eesti keelele, siis mul ei ole õpetajaid, kes õpetavad eesti keeles...” (Direktor 2)

See, et mõnede direktorite üleminekuga seotud nüansid on erinevad, on tingitud eesti keelt C1 tasemel oskavate õpetajate puudusest. Näiteks, kahe Kohtla-Järve kooli direktorid ütlesid, et mitte kõigi eestikeelseid aineid õpetavate õpetajate eesti keele tase on C1. Siinkohal, direktor 2 tõi välja, kui raske on Ida-Virumaal leida õpetaja, kes vastaks kvalifikatsiooni nõuetele.

“Praegusel hetkel on haridusmaastikul väga tähtis teema - õpetajate kvalifikatsioon. Kui mul augustis ei ole õpetajaid, siis mida ma teen? Kas ma võtan õpetaja, kes on kvalifikatsiooniga ilma eesti keele oskuseta või eesti keele oskusega inimese, kes ei ole õpetaja? Kui öeldakse, et peab olema eestikeelne haridus, siis tulevad õpetajad, kes ei oska õpetada.” (Direktor 2)

Uurisin direktoritelt, mitu protsenti õpetajatest ja töötajatest on eesti emakeelega ja eesti keelest erineva emakeelega. Ligikaudsed tulemused on toodud tabelis 9.

Tabel 9. Valimisse kuuluvate koolide õpetajate emakeel %-des

	eesti keel on emakeel (%)	eesti keel ei ole emakeel (%)
Kohtla-Järve Gümnaasium	80	20
Kohtla-Järve Slaavi Põhikool	30-40	60-70
Kohtla-Järve Järve Kool	90	10
Kohtla-Järve Ahtme Põhikool	9	91
Jõhvi Põhikool	98	2
Jõhvi Gümnaasium	75	25

Kõikidelt direktoritelt ja ametnikelt uuriti, mida nende arvates tähendab ühtne Eesti kool – kõik vastused olid RITA projektis antud definitsiooniga sarnased, kuid mitte keegi vastanutest ei osanud kirjeldada erinevaid ühtse Eesti kooli mudeleid, sh mudelit nr 1, mis oli loodud just Ida-Virumaa jaoks.

Intervjueeritud ametnikud pooldavad eestikeelset õpet ja üleminekut eestikeelsele õppele, kui selleks antakse piisavalt aega ning lahendatakse õpetajate puuduse probleem. Haridus- ja teadusministeeriumi ametnik andis ülevaate HTMi eesmärgist:

„/.../ Me võime ju paberil selle muudatuse teha, näiteks jõustame selle seaduse kahe aasta pärast, kui on poliitilist tahet. Ja nüüd ütleme järsku, et meil on paberil kõik koolid eestikeelsed. Et see ei ole ju eraldi eesmärk. Eesmärk on, et haridus, mida seal koolis antakse, oleks kvaliteetne ja vastaks seadusele (PGS määratleb õppekeelt 60%-ga) /.../

Me räägime venekeelsetest õppeasutustest ja ma arvan, et suurem debatt on täna selle üle, et saada sinna 60% peale /.../ kui see 60% realiseerub kvaliteetsel moel ja meie ühiskonda astuvad noored põhikooli- ja gümnaasiumijärgselt, kellele keeleoskus ei saa neile siin ühiskonnas töö- ja hariduselus barjääriks olla, siis see on selle asja mõte, mitte see, kas kool on täielikult eestikeelne või mitte. /.../ Eesmärk omaette on see, et /.../ Eesti ühiskonnas olenemata sinu emakeelest, mis tahes õppetaseme lõpetamise järgselt ei tohi olla eesti keele oskus barjääriks teha sulle sobivaid valikuid, mida konkreetne indiviid soovib teha peale põhikooli. Et siis keeleoskus ei ole see kriteerium, mille alusel sa jääd ühest või teisest koolist välja või ei saa enda potentsiaali teostada, sest sul ei ole eesti keele oskust.“ (Ametnik 1)

Üheks vene emakeelega vanemate hoiakute näitajaks õppekeele osas saab tuua vanemate esitatud põhjused, miks valitakse oma lastele vene või eesti õppekeelega kool. Vene emakeelega vanemad, kes valisid oma laste jaoks eesti või vene õppekeelega kooli, pidid põhjendama koolivalikut. Tabelid 10 ja 11 näitavad vanemate kooli valiku põhjuseid, millega vanemad kas nõustusid täielikult või pigem nõustusid. Näeme, et eesti õppekeelega kooli valitakse valdavalt just eesti õppekeele ja keelekeskkonna pärast ja vähem oluline on kooli asukoht. Vene õppekeelega põhikooli puhul on valikus oluline põhjus kooli asukoht ning lapse ja lapsevanema keeleline turvalisus (laps tunneks emakeeles mugavalt ning lapsevanem saaks aidata). Siit on näha, et riskialtimad lapsevanemad valivad eestikeelse

kooli, samas kui lapse hakkamasaamise pärast rohkem mures olevad lapsevanemad valivad emakeelse kooli. Siit järeldub see, et eestikeelse õppe korralduses on vaja luua turvalisuse mehhanismid lapsevanematele, et võtta maha mure lapse ja enda hakkamasaamise üle mitte emakeelses keskkonnas.

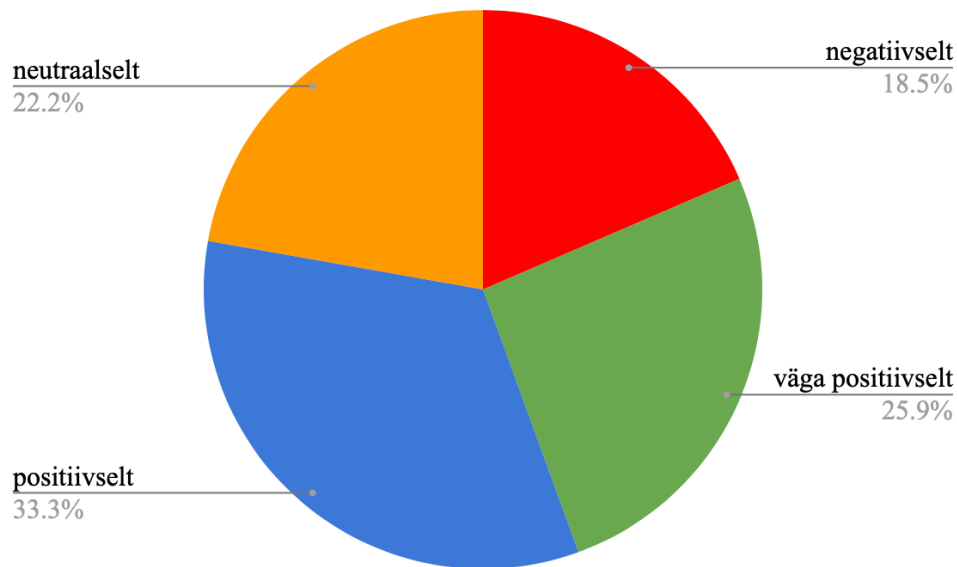
Tabel 10. Jõhvi Põhikooli vene emakeelega lapsevanemate (N=12) kooli valiku põhjused (vastanute %, kes valisid vastusevariandiks “nõustun täielikult” ja “pigem nõustun”)

	%
minu jaoks oli määrava tähtsusega kooli asukoht	66,6
minu jaoks oli tähtis, et laps saaks täielikult eesti keeles õppida	91,7
minu jaoks oli tähtis, et minu laps leiaks eesti keelt kõnelevaid sõpru	83,4
minu jaoks oli oluline, et minu muukeelne laps õpiks eesti keele selgeks loomulikus keelekeskkonnas	100
minu jaoks oli tähtis, et laps õpiks eesti keelt emakeelena ja vene keelt võõrkeelena	75

Tabel 11. Jõhvi Vene Põhikooli lapsevanemate (N=52) kooli valiku põhjused (vastanute %, kes valisid vastusevariandiks “nõustun täielikult” ja “pigem nõustun”)

	%
minu jaoks oli määrava tähtsusega kooli asukoht	73,6
minu jaoks oli tähtis, et laps saaks emakeeles (vene keeles) õppida	45,3
minu jaoks oli tähtis, et laps tunneks ennast mugavalt venekeelses koolikeskkonnas (sh suhtlemine õpetajatega, juhtkonnaga vms)	84,9
minu jaoks oli tähtis, et mina lapsevanemana tunneks ennast mugavalt venekeelses koolikeskkonnas (sh suhtlemine õpetajatega, juhtkonnaga vms)	54,7
minu jaoks oli tähtis, et saaksin lapsevanemana oma lapse õppimist toetada (sh aidata koduseid töid teha)	66
minu jaoks oli tähtis, et laps õpiks vene keelt emakeelena ja eesti keelt võõrkeelena	34

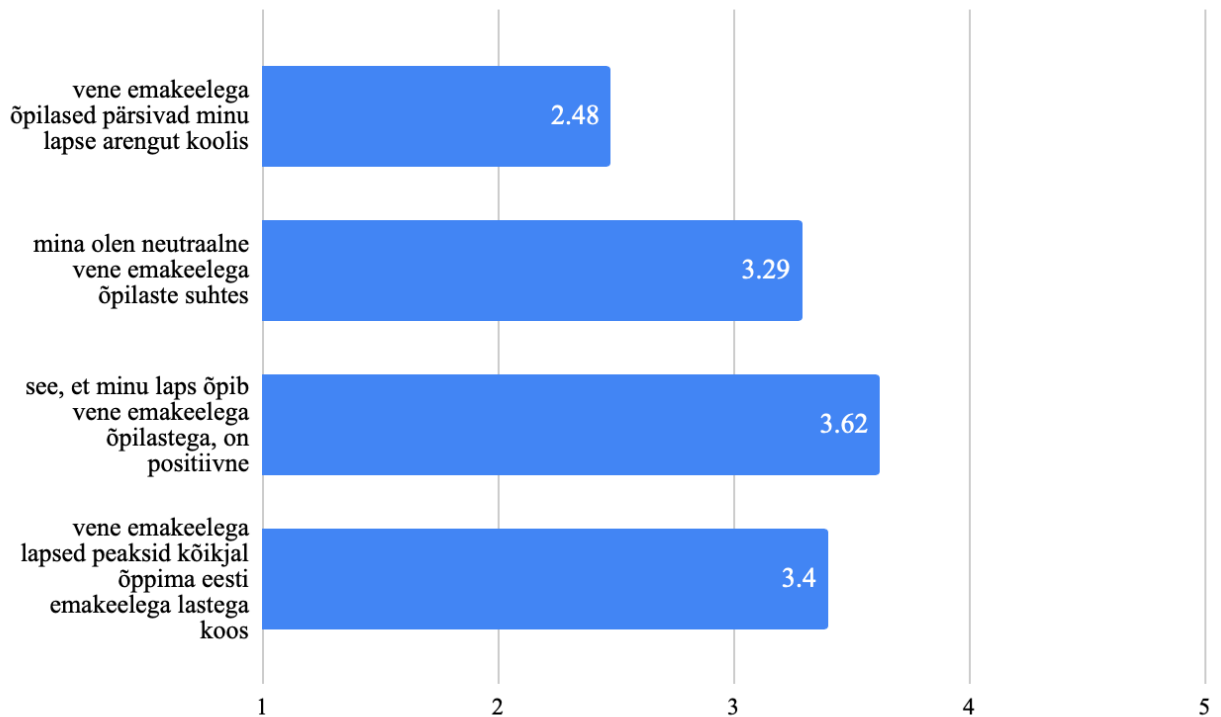
Eesti emakeelega lapsevanematelt sooviti teada saada nende suhtumist venekeelsetesse õpilastesse eestikeelses põhikoolis. Joonis 3 näitab, et pea 60% vanematest suhtuvad sellesse kas positiivselt või väga positiivselt. Murettekitav on 18,5% vanemate negatiivne suhtumine vene emakeelega õpilastesse, kuna on teada, et Jõhvi Põhikoolis õpib suur hulk vene emakeelega õpilasi (pea 40% kõigist õpilastest on vene emakeelega). Allpool on lapsevanemate negatiivse hoiaku selgitus lahti kirjutatud.

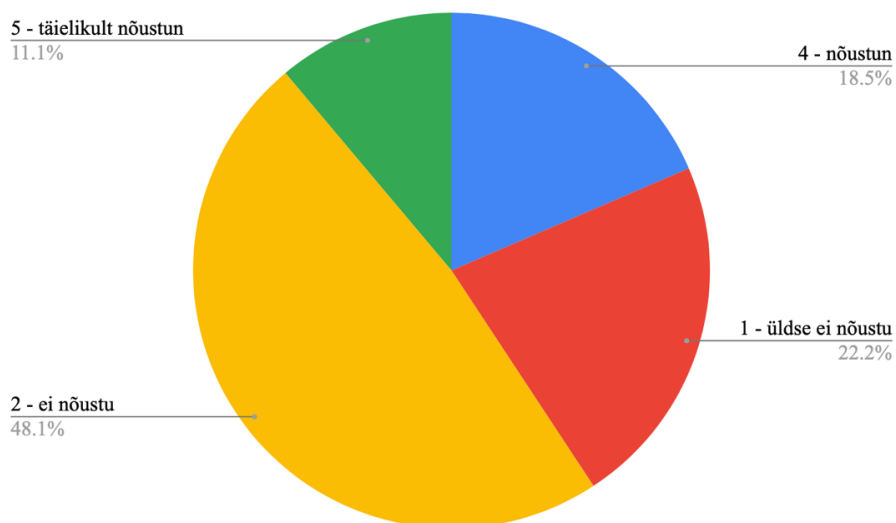
Joonis 3. Jõhvi Põhikooli eesti emakeelega õpilaste vanemate (N=27) suhtumine vene emakeelega õpilastesse klassis

Lisaks, vanematelt küsiti, kas nad nõustuvad või ei nõustu väidetega, mis puudutasid vene ja eesti emakeelega õpilaste koosõppimist. Vanemad pidid nõustuma või mitte nõustuma 5-palli skaala järgi (kus „1“ tähendas täielikku mitterõustumist ja „5“ täielikku nõustumist). 1. väide: „vene emakeelega õpilased eestikeelses põhikoolis pärivad minu eesti emakeelega lapse arengut koolis“; 2. väide: „mina olen neutraalne vene emakeelega õpilaste suhtes eesti põhikoolis“; 3. väide: „see, et minu laps õpib nt vene emakeelega õpilastega, on positiivne, sest nii minu laps õpib tundma ja väärtustama ka teisi kultuure“; 4. väide: „vene emakeelega lapsed peaksid kõikjal õppima eesti emakeelega lastega koos, sest ainult nii saadakse eesti keel korralikult selgeks“. Joonisel 4 on näha, et tugevat toetust esimese väitele ei ole võrreldes teiste väidetega, kuid siiski oli ka neid, kes seda väidet toetasid. Selle väite toetus on eraldi välja toodud joonisel 5. Siit on näha, et lapsevanemad, kellele ei olnud meeltemööda

venekeelsete lastega koos õppimine, peavad peamiseks hirmuks seda, et see pärsib nende laste emakeele arengut. See on Jõhvi igapäevaelu kontekstis, mis toimib venekeelsena, mõistetav. 2., 3., ja 4. väitega vanemad olid pigem erapooletud, kuid kaldusid pigem nende väidetega nõustuma kui mitte nõustuma.

Joonis 4. Jõhvi Põhikooli eesti emakeelega õpilaste lapsevanemate (N=27) väidetega nõustumine määr

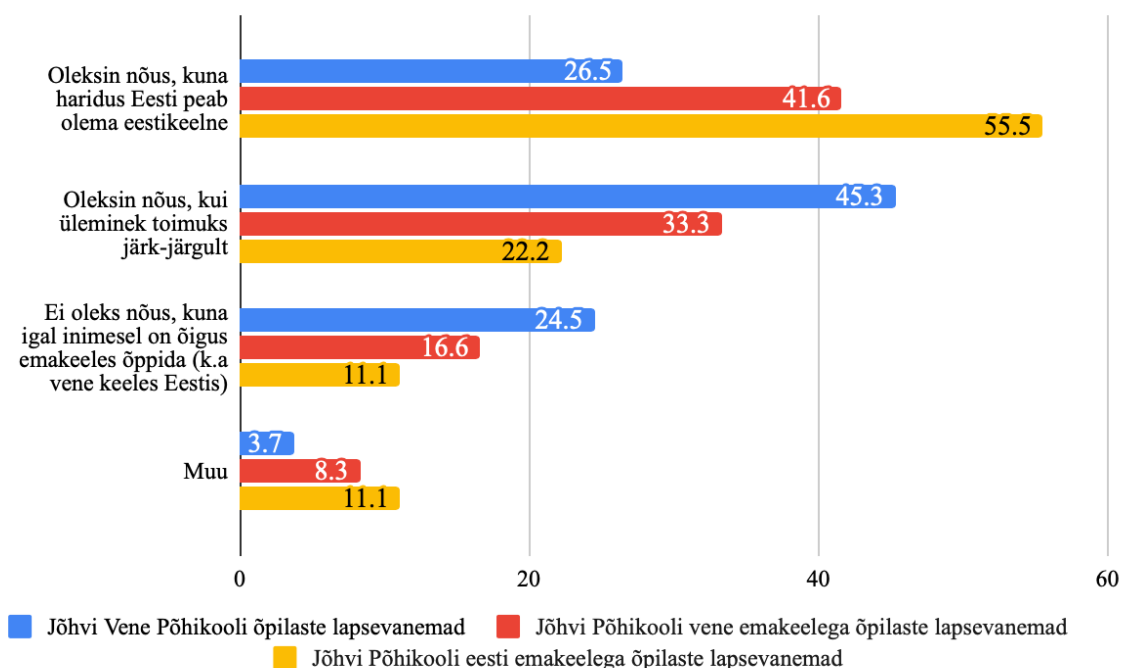
Joonis 5. Väitega „vene emakeelega õpilased eestikeelses põhikoolis pärsivad minu eesti emakeelega lapse arengut koolis“ nõustumise määr (N=27).

Vanematelt uuriti ka nende suhtumist potentsiaalsesse üleminekusse eestikeelsele õppele ning tulemused on esitatud joonisel 6. Üle 70% Jõhvi Vene Põhikooli ja ka Jõhvi Põhikooli lapsevanematest nõustuvad, et üleminek eestikeelsele õppele peaks toimuma. Kõige enam pooldavad üleminekut eestikeelsele õppele Jõhvi Põhikooli eesti emakeelega õpilaste vanemad (77,7%), neist 22,2% pooldavad järk-järgulist üleminekut, Jõhvi Vene Põhikooli lapsevanematest pooldavad üleminekut eestikeelsele õppele 71,1% ning pea pooled pooldajatest (45,3%) pooldavad seda juhul, kui üleminek toimuks järk-järgult. 24,5% Jõhvi Vene Põhikooli lapsevanematest ei poolda üleminekut eestikeelsele õppele ning leiavad, et igal inimesel on õigus õppida oma emakeeles.

11,1% eesti emakeelega õpilaste lapsevanematest ei poolda üleminekut eestikeelsele õppele ning sama palju märkis vastusevariandiks „muu“.

„Juba praegu kannatavad eesti emakeelega lapsed. Kauges tulevikus ja järk-järgult peab see üleminek tulema, kuid kannatada ei tohi eesti emakeelega lapsed. Ei saa minna kõik üle ühtsele koolile, kui juba on suured vajakajäämised, kuna teise emakeelega laste oskus eesti keeles pole piisav, et aru saada ja kulub kordades rohkem aega õpetamisele. Idee on super, kuid üleminek kindlasti väga-väga pikk protsess.“ (Jõhvi Põhikooli õpilase lapsevanem)

„See tähendab, et tegelikult hakkavad kõik vene keeles rääkima, sest nad lihtsalt on nii domineerivad võrreldes eesti lastega. Neid on rohkem ja nad räägivad omavahel vene keeles ja seda ei saa ka neile keelata. Siin ei ole head lahendust, aga see lihtsalt tapab eestikeelse hariduse ja tulemuseks on see, et enam ei saa eesti laps Ida-Virumaal korralikku eestikeelset haridust.“ (Jõhvi Põhikooli õpilase lapsevanem)

Joonis 6. Jõhvi põhikoolide lapsevanemate (N=91) suhtumine potentsiaalsesse üleminekusse eestikeelsele õppele. Vastajate protsent (%)

Kokkuvõttes, enamus nii eesti kui vene koduse keelega ja sõltumata sellest, millise kooli on nad täna oma lastele valinud, pooldab üleminekut eestikeelsele õppele. Need tulemused kinnitavad ka integratsiooni monitooringu uuringu tulemusi. Vene põhikoolis õppivate laste vanemad eelistavad aeglasemat protsessi ja nende hulgas on ka rohkem neid, kes ei poolda üleminekut.

Vanemate käest uuriti, kuidas võiks koosõppimine aidata integratsioonile kaasa ning vastustest selgus, et juba ainuüksi koosõppimine, koosviibimine, sportimine ja huvitegevustest osavõtt lähendaks lapsi. Küll aga toodi välja, et oluline on ka väljaspool kooli eesti keelt kasutada, mis on Ida-Virumaa kontekstis keeruline.

„Ainult koolis eesti keeles õppimine ei aita kaasa integratsioonile. Muukeelsete laste vanemad peaksid leidma ka väljaspool kooli lapsele eestikeelseid ringe, suhtlema eesti keeles. Hetkel on nii, et kui muukeelne laps lõpetab koolipäeva, siis ta pigem ei räägi eesti keeles.“ (Jõhvi Põhikooli eesti emakeelega õpilase lapsevanem)

Lähtuvalt piirkonna eripärast, on tegemist valdavalt venekeelse elanikkonnaga ning sellistes tingimustes on venelaste lõimumine eesti ühiskonnaga väga raskendatud.

„Lõimumine saab toimuda sel juhul kui vene lapsi on vähe, näiteks klassis on 19 eesti emakeelega last ja 4-5 vene emakeelega last, aga kui on rohkem, siis nad ei lõimu, sest pole kellega lõimuda.“ (Jõhvi Põhikooli eesti emakeelega õpilase lapsevanem)

Paljud vanemad (nii eesti kui ka vene emakeelega) lisisid küsimustiku kommentaarides, et eesti keele õppega tuleks alustada juba lasteaiast, siis on keeleoskus parem ja lõimumine eesti ühiskonnaga sujuvam. Ka integratsiooni monitooringust selgus, et 87% elanikest leiavad, et eestikeelse õppega tuleks alustada lasteaiast (nii arvavad 82% eestlastest ja 29% teistest rahvustest vastajad) (Mägi jt., 2020).

„Считаю что надо с садика начинать обучать эстонскому. Чем раньше, тем лучше. Не думаю что русские будут ущемлены, наоборот рады что их дети будут знать эстонский на отлично“ (Jõhvi Vene Põhikooli õpilase lapsevanem)
[Arvan, et eesti keele õppega tuleks alustada lasteaiast. Mida varem, seda parem. Ei arva, et see võiks venelasi riivata, vastupidi venelased oleksid rõõmsad, kui nende lapsed teaksid suurepäraselt eesti keelt.]

Eesti õppekeelega põhikooli läinud vene emakeelega õpilastest 75% käisid lasteaias eesti õppekeelega rühmas ja 25% täieliku keelekümbelse rühmas. Kõik need lapsed, kes tulid eesti õppekeelega kooli, olid eelnevalt õppinud kas eestikeelses või keelekümbelse lasteaiarühmas. Vene õppekeelega põhikooli läinud lastest 28,3% käisid vene õppekeelega lasteaiarühmas, 54,7% keelekümbelse rühmas (nii osalise kui ka täieliku keelekümbelse rühmas) ning 9,4% eesti õppekeelega lasteaiarühmas. Siit on näha, et venekeelsest lasteaiarühmast ei suunduta eestikeelsesesse kooli, samas kui eesti ja keelekümbelse lasteaiarühmadest minnakse nii eesti- kui venekeelsesesse kooli.

Ka ametnikud ja koolidirektorid pooldavad eesti keele õppe algust lasteaias, kuid taaskord tõstatakse küsimus õpetajate puuduse kohta. Lahendamaks õpetajate puuduse probleemi, toovad kõik vastajad välja motivatsioonipaketi tähtsust, mis peaks koosnema suuremast palgast (näiteks koefitsiendiga palk või õpetajate miinimumpalk suuruses 2000€), headest elutingimustest ja muudest aspektidest.

„Kui me räägime rahast, ma ütleks muidugi, et siin peaks olema nii-öelda koefitsiendiga palga maksmist. /.../ Näiteks üks asi, mis on päris vanast ajast võimalik üle võtta, on see, et oleks võimalik noorte spetsialistide maja või lausa mingit küla või linnakut ehitada. Ehk uus maja, kuhu siis kas noored õpetajad, aga tegelikult ka erinevad spetsialistid, kus nad saaksidki omale korteri ja võib-olla tulevikus mingi soodustingimustel selle kas välja osta või vähemalt saavad jalad alla ja saavad siis juba siin elamistingimusi vaadata. Sest tegelikult, kui me kutsume siia inimese tööle, siis tal pole ju kuskil elada. Ega meil neid häid kortereid pakkuda ei ole. /.../ Nii et kohalikud omavalitsused peaksid panema koos mingi päris sellise motivatsioonipaketi kokku. Mulle tundub, et riik võiks toetada selliseid ideid.“ (Ametnik 3)

„Et kui me räägime sellest 2000€ palgast, siis see on juba selline number, mis noorele inimesele annab selle valiku ja võimaluse minna kooli, kus on hea palk, et alustada oma töökarjääri. /.../ Ja muidugi linna enda ruum, et ega see kõik, mida KOV saab juurde pakkuda on seesama elukeskkond, kus me elame. Elamu küsimus, millega tegelikult Jõhvis pole aastaid tegeletud /.../ meil ei ole 15 aastat uusi elamuid ehitatud. Nii et tegelikult see linnaruumi küsimus, millega me tänapäeval väga palju tegeleme ja vaba aja veetmise võimalused – kõik see peab toetama.“ (Ametnik 4)

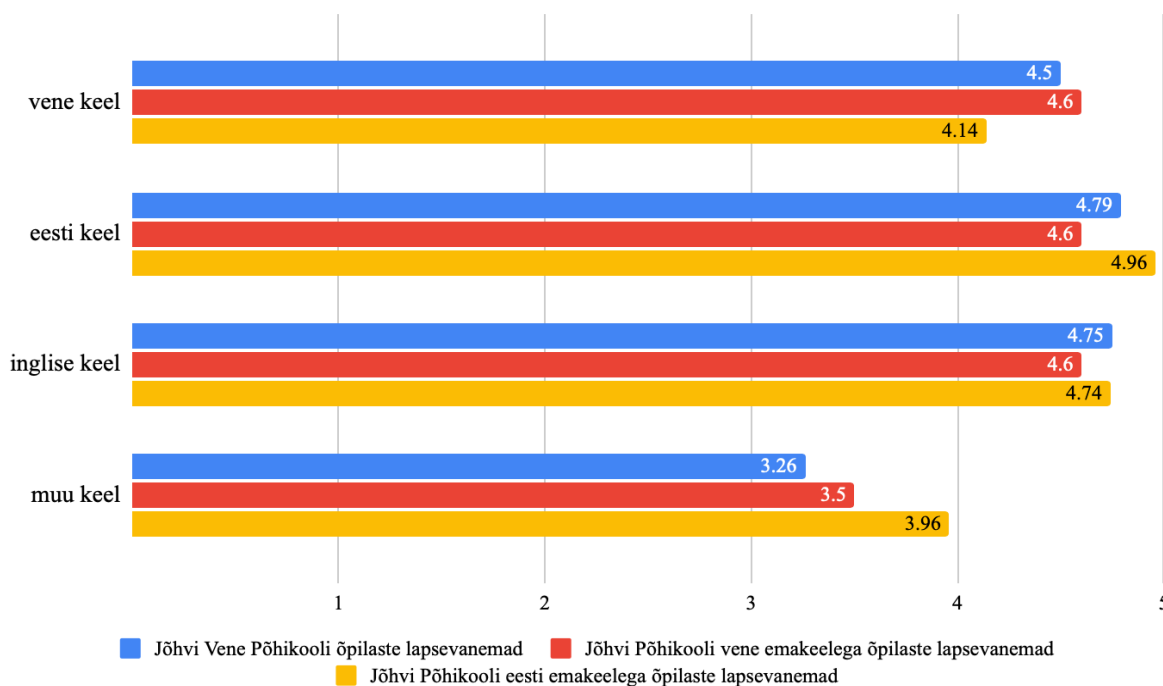
Nii koole kui ka lasteaedu on vaja selleks ette valmistada – õpetajaid leida, sobivaid koolitusi pakkuda, selleks, et õpetajad oleksid valmis õpetama multikultuurses ja -keelses keskkonnas, kasutades õigeid meetodeid.

„Kui vaatame TALIS2018, kus on koolijuhtide ja õpetajate hinnangud nende endi kohta, siis seal väga selgelt vaadatakse suurt kolme kategooriat. Esimene on IKT, teine on haridusliku erivajadusega laps ja kolmas on siis nii-öelda see mitmekultuuriline laps. Siis eesti õpetajad tunnevad ennast kõige kehvemini ja hindavad nende oskusi kõige madalamalt ja enda enesekindlust töötamiseks just nende viimastega. Et 16-18% tundis ennast, et nad on ette valmistatud selleks tööks. Aga kui me räägime selles kontekstis, et varsti peavad kõik koolid sellised olema, kus on muukeelseid lapsi või vähemalt valdav osa neist, kui me ütleme, et meil pole enam nii-öelda venekeelset kooli, siis on vaja neid eesti koolide õpetajaid samamoodi toetada, et nad oleksid avatud ja me muutuksime nagu ühiskonnana sidusamaks, et meil oleks lihtsam ühist keelt leida.“ (Ametnik 1)

3.2 Jõhvi põhikoolide lapsevanemate arvamused oma laste keeleoskuse kohta

Uurimaks mil määral lapsevanemad tähtsustavad oma laste keelteoskust, lisasin küsimuse, kus vanemad said märkida 5-palli süsteemi järgi nende arvates olulised keeled (kus „1“ tähistas täiesti ebaolulist ja „5“ väga olulist). Joonisel 7 on näha Jõhvi Põhikooli eesti ja vene emakeelega õpilaste lapsevanemate ning Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste lapsevanemate keskmised hinnangud eesti, vene, inglise ja muude keelte tähtsusele.

Lapsevanemate hinnangud eesti, vene ja inglise keele oskuse tähtsusele ei erinenud märkimisväärselt. Jõhvi Põhikooli eesti emakeelega laste lapsevanemad leiavad, et lisaks eesti keelele on oluline ka inglise keele oskus. Vene keele oskus jäi inglise keele oskusele alla. Sama kooli vene emakeelega õpilaste lapsevanemad leidsid, et eesti, vene ja inglise keele oskus on võrdselt tähtis, muude keelte oskust nii tähtsaks ei peetud. Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste lapsevanemate arvates on eesti keele oskus tähtsam kui õpilaste emakeele (vene keele) oskus, küll aga erinevus ei ole suur. Eesti keele oskusega peaaegu sama tähtsaks peetakse ka inglise keele oskust. Kõigi kolme rühma arvates ei ole muu keelte (nagu prantsuse, saksa vms) oskus võrreldes teiste keeltega niivõrd hinnatud.

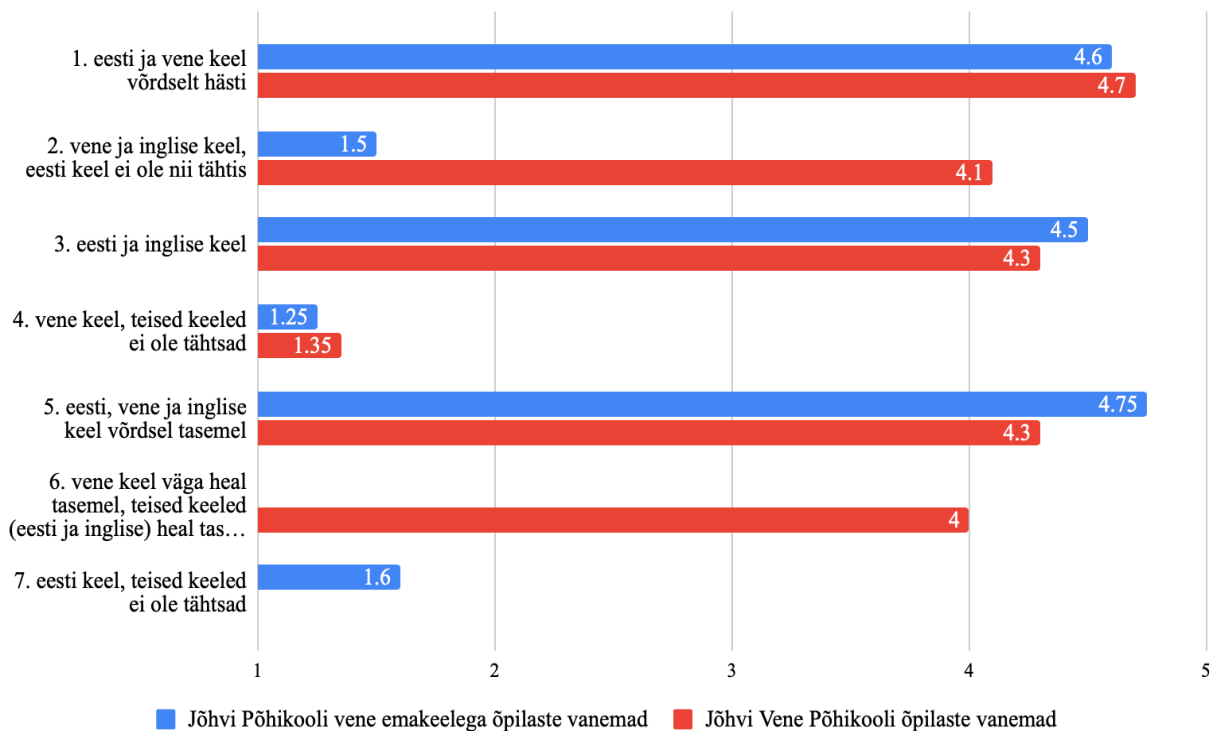
Joonis 7. Jõhvi Põhikooli eesti ja vene emakeelega õpilaste lapsevanemate ning Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste lapsevanemate keskmine hinnang eesti, vene, inglise ja muu keelte tähtsusele (N=91)

Ankeetküsitluses uuriti mõlemad Jõhvi kooli vene emakeelega õpilaste vanemate käest, millise keele oskus on nende arvates tähtsam. Küsimus oli koostatud nii, et vanematele olid antud ette väited ning nad pidid hindama neid 5-palli süsteemi järgi, kus „1“ tähistas täielikku mittenoustumist ja „5“ täielikku nõustumist. Kõik väited olid mõlemal rühmal ühesugused, v.a viimane väide.

Jõhvi Põhikooli vanemate väited, millega pidi nõustuma või mitte nõustuma, olid: 1) “minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks nii eesti kui ka vene keelt võrdselt hästi”; 2) “minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks väga hästi vene ja inglise keelt. Eesti keel ei ole nii tähtis”; 3) “minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks väga hästi eesti ja inglise keelt”; 4) “minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks oma emakeelt (ehk vene keelt). Teised keeled ei ole nii olulised”; 5) “minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks eesti, vene ja inglise keelt võrdsel tasemel”; 6) “minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks eesti keelt. Teised keeled ei ole nii olulised”.

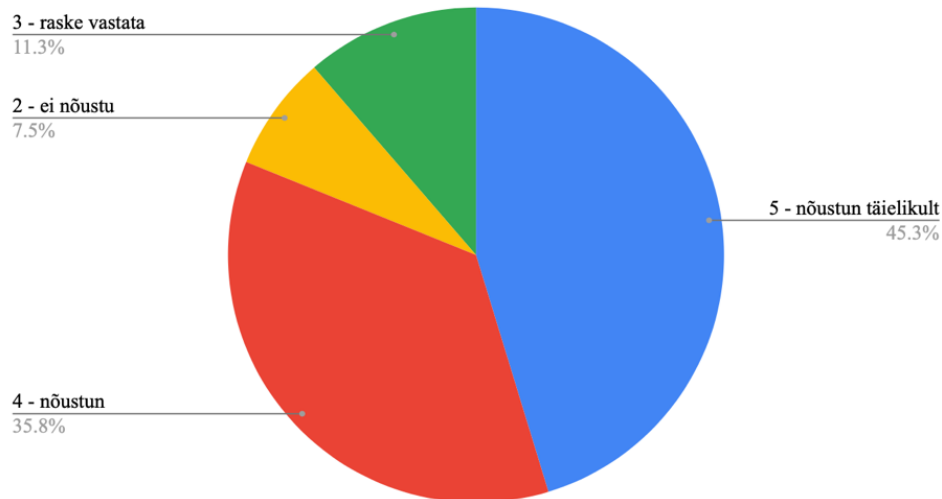
Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste vanemate väited, millega pidi nõustuma või mitte nõustuma, olid samad, v.a viimane väide. Viimane Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste vanemate väide kõlas nii: “minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks emakeelt (vene keelt) väga hästi ja teisi keeli (nt eesti ja inglise keelt) hästi”.

Joonisel 8 on näha, et vene keele ja eesti keele ning vene, eesti ja inglise keele võrdselt hea oskus on ülekaalus mõlema rühma vanemate seas. Ainuüksi emakeele oskust (vene keele oskus) ei peeta oluliseks – mõlema rühma vanemad ei nõustunud neljanda väitega „minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks oma emakeelt (ehk vene keelt). Teised keeled ei ole nii olulised“ valides kas „1 – üldse ei nõustu“ või „2 – ei nõustu“ variandi.

Joonis 8. Jõhvi Põhikooli vene emakeelega õpilaste lapsevanemate ja Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste lapsevanemate väidetega nõustumise või mittenõustumise määr

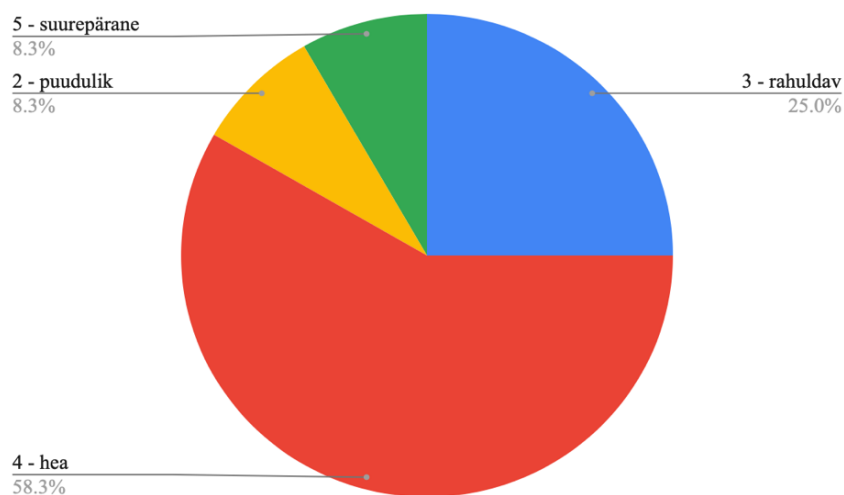
Suur erinevus on teise väite juures („minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks väga hästi vene ja inglise keelt. Eesti keel ei ole nii tähtis“). Eesti õppekeelega Jõhvi Põhikooli vene emakeelega õpilaste lapsevanemad ei nõustunud sellega, et oluline on vaid vene ja inglise keele oskus, küll aga valdav enamus (81.1%) Jõhvi Vene Põhikooli vanematest nõustus väitega (vt joonis 9). Selline tulemus viitab sellele, et lapsed eesti õppekeelega kooli pannud vanemad mõistavad eesti keele tähtsust ühiskonnas, samal ajal kui lapsed vene õppekeelega koolidesse pannud vanemad ei ole veel selle arusaamani jõudnud.

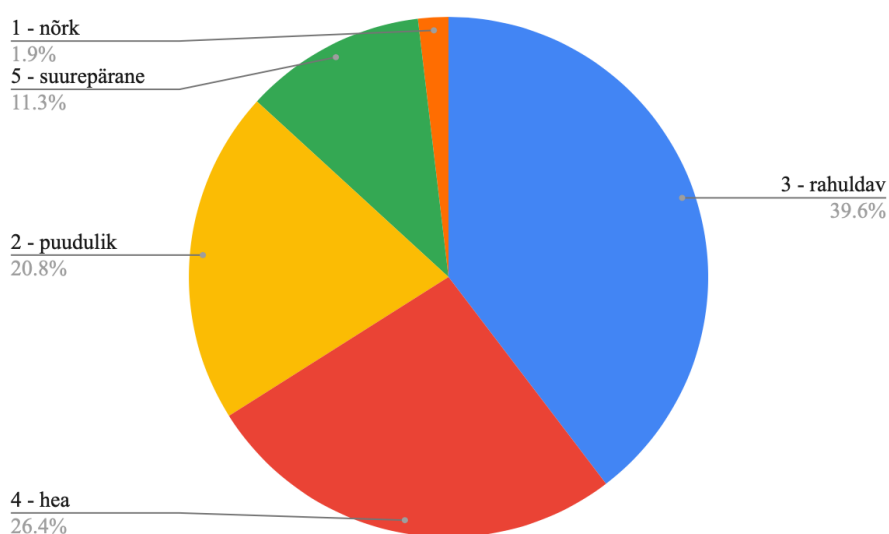
Joonis 9. Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste lapsevanemate (N=52) vastused väitele „minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks väga hästi vene ja inglise keelt. Eesti keel ei ole nii tähtis“

3.3 Lapsevanemate, koolijuhtide ja ametnike hinnangud õpilaste eesti keele oskusele ja kooli panusele eesti keele oskuse arendamisesse

Ankeetküsitluses uurisin lapsevanemate hinnanguid nende laste eesti keele oskuse kohta. Küsimust lapse eesti keele oskuse kohta küsiti ainult Jõhvi Vene Põhikooli vanemate ja Jõhvi Põhikooli vene emakeelega õpilaste vanemate käest. 62,3% Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste lapsevanematest väidavad, et nende lapse eesti keele oskus on hindele „3 - rahuldav“ või madalam, samal ajal kui Jõhvi Põhikooli lapsevanematest väidab sama vaid 33,3%. 66,6% Jõhvi Põhikooli ja 37,7% Jõhvi Vene Põhikooli lapsevanemate arvates oskavad nende lapsed eesti keelt kas hästi või väga hästi (vt joonis 10, joonis 11)

Joonis 10. Jõhvi Põhikooli vene emakeelega õpilaste lapsevanemate hinnang oma lapse eesti keele oskusele.

Joonis 11. Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste lapsevanemate hinnang oma lapse eesti keele oskusele.

Seda, et vene õppekeelega põhikoolide õpilaste eesti keele oskus on kehv, kinnitavad ka koolidirektorid. Ühe Kohtla-Järve kooli direktor ütles, et ta ei ole rahul oma kooli õpilaste eesti keele oskusega:

„Praegu ei ole kindlasti sellega [eesti keele oskusega] rahul. Eelmisel õppeaasta oli meil eesti keele lõpueksami keskmine tulemus näiteks 56,5 punkti, Eesti keskmine tulemus oli siis 64,7. Nii et oli madalam kui Eesti keskmine ja ma ei ole sellega rahul.“ (Direktor 4)

Ka piirkonna gümnaasiumide direktorid toovad välja, et gümnaasistide eesti keele oskus gümnaasiumi alguses on kehv ja peaks olema parem. Samas, gümnaasiumi jooksul areneb õpilaste eesti keele oskus väga palju ning seda tõestavad ka riigieksamite tulemused.

„Kui nad tulevad, siis eesti keel peaks olema parem. Aga siis kui meie noored lõpetavad kooli, siis mina olen uhke. Väga suur töö on õpetajate poolt tehtud.

/.../

Ma võin öelda, et eesti keel võõrkeelena on meil üle eesti keskmise +20 punkti umbes - see on meil väga hea. Eesti keel emakeelena meil on natukene nõrgem - meie eestikeelsetele õppekavadele tuleb nii palju vene noori, siis me ei saa siinkohal midagi teha.“ (Direktor 5)

„Me oleme uus riigigümnaasium ja esimesed kaks aastat olid meil õpilased, kes tulid üle teistest koolidest ... ja ületulevate õpilaste eesti keele oskus oli alla igasugust arvestust. ... See pilt oli väga drastiline.

/.../

Üldiselt me oleme rahul. Möödunud õppeaasta nii eesti keel kui ka eesti keel teise keelena riigieksamite tulemused olid natuke kehvemad, aga kaks esimest aastat olid märgatavalt paremad. Aga üle Eesti keskmise igal juhul - väga muretsemiseks põhjust pole. Oluline on teada, milline trend on. Kui trend on positiivsuse poole, siis on kõik väga hästi.“ (Direktor 1)

Vanemad leiavad, et õpilaste kasina eesti keele oskus põhjus peitub lasteaias, kus laps ei saanud piisavalt head ettevalmistust ja puudus kokkupuude eesti keelt kõnelevate inimestega. Mõned vanemad tõid välja, et kooli panus eesti keele õpetamisel ei ole piisav (näiteks, õpetajad ei suuda motiveerida lapsi ega tekitada lastes huvi eesti keele õppimise vastu) ning rõhutati, et kooli eesti keele õpetamise metoodika ja õpetajate kompetentsus ei ole sobilik õpetamiseks vene emakeelega lapsi.

„Mõned õpetajad üldse ei kasuta eesti keelt tundides. Näiteks matemaatika peab olema eesti keeles, faktiliselt toimub see vene keeles. Puudub süsteemsus, teadmisi antakse kaootiliselt. Pähe õpitud sõnu ei kasutata kõnes. Õppeainete vahel on vähene sidusus sõnavara kinnistamiseks. Õpetajate nõrk ettevalmistus.“ (Jõhvi Vene Põhikooli õpilase lapsevanem)

„Учитель эстонского в школе с низкой квалификацией и способностью мотивировать к изучению языка“ [Kooli eesti keele õpetaja on madala kvalifikatsiooni ja võimekusega lapsi keeleõppeks motiveerida] (Jõhvi Vene Põhikooli õpilase lapsevanem)

„Потому что система преподавания не та, что должна быть для русского ребенка“ [Õpetamise süsteem ei sobi vene emakeelega laste õpetamiseks] (Jõhvi Vene Põhikooli õpilase lapsevanem)

Märkimisväärne on see, et Vene Põhikooli lapsevanemad küll süüdistavad kooli selles, et eesti keele oskus nende lastel ei ole piisav, samas nende enda hoiak oli ka see, et eesti keele oskus ei ole nii tähtis.

Üks ametnikest tõi välja, et piirkonna vene õppekeelega põhikoolis on õpetajaid, kelle eesti keele tase ei vasta kvalifikatsioonile.

„Kui me räägime täna näiteks [ühest piirkonna vene õppekeelega koolist] siis meil on ju väga suur protsent õpetajaid, kes ei valda eesti keelt ka B2 tasemel. Mis tähendab KOVile seda, et tuleb õpetajad suuremas osas välja vahetada.“

(Ametnik 4)

Nii kehva eesti keele oskust vene emakeelega õpilaste puhul seletab üks Kohtla-Järve direktor sellega, et piirkonna põhikoolide juhtkonnad ei tee piisavalt head tööd ning eesti keele õpetamise metoodika ei võimalda õpilastel keelt selgeks saada. Üks Kohtla-Järve ametnik leiab, et on vaja suurendada järelevalvet koolides, sest formaalselt on eesti keele õpe korraldatud kõikides koolides vastavalt seadusele ning dokumentide järgi on koolides ilus pilt, kuid tegelikkus on teine.

„Probleemi põhjus on nende põhikoolide (mille nad lõpetavad) direktorite väärtused ja võimekus. Et selles mõttes, kui põhikool laseb lõpetada oma õpilastel põhikooli ja ta teab või ta ei saa arugi, et õpilase eesti keele oskus ei vasta B2-le kaugeltki mitte ja siis ta kirjutab selle lõputunnistuse siiski välja, et see on nagu “poolkuritegulik” ja see on koolijuhtide teha. See, et on õpetajate puudus, et sellist juttu ei tahaks isegi kuulata. Pigem on siin puhas juhtimise küsimus. Me ju tegelikult näeme, need õpilased, kes on tulnud vene põhikoolist räägivad avatult, kuidas nende eesti keele õpe on toimunud - kohati on see lihtsalt traagiline, et kui eesti keelt õpitakse vene keeles. Nii et, see on kooli juhtimise küsimus ja kooli pidaja küsimus (et kooli pidaja laseb sellisel ajal juhtuda). Aga kui siin piirkonnas on koolijuhid ametis 30 aastat järjest ja kooli pidaja midagi ei tee selleks et seda muuta ja tase on kehv, siis see on suur probleem.“ (Direktor 1)

„Ma ütlen, et tegelikult ma tean, et paberil on kõik hästi ja mitmed koolijuhid ütlevad, et kõik on hästi, et ma ei tea, kas see õige sõna on kontroll, aga mingisugune

järelevalve ikkagi peaks olema, et mis seal koolides toimub. See, kui koolijuht ütleb, et neil toimub õppetöö eesti keeles ja lastele õpetatakse eesti keeles, aga seal lõpetavad lapsed, kes absoluutselt eesti keelt ei oska, siis see on ju ilmselge, et kuskil on mingi probleem.“ (Ametnik 3)

Samas, eesti õppekeelega põhikoolide direktorid leiavad, et vene emakeelega õpilaste eesti keele oskus on hea, kohati väga hea.

„Mis puudutab grammatikat või reegleid, siis nad on väga tublid. Aga nüüd suhtluskeel ja töö tekstiga - seal tulevad nõrkused välja. Mitte küll kõikidel.“ (Direktor 3)

„Väga paljud õpilased, kes on meil esimesest klassist õppinud ja tulnud eesti lasteaiast, et nendel pole nagu absoluutselt mingeid probleeme. ... Aga nüüd need õpilased, kes on mujalt tulnud meie kooli üle (näiteks vene koolist) ja pole algusest peale eesti keelt väga hästi selgeks saanud, et siis nendel on raskusi. ...” (Direktor 6)

Enamus vene õppekeelega põhikoolide direktoritest pingutavad õpilaste eesti keele parema oskuse nimel – minnakse üle keelekümblusprogrammile ja lisatakse eestikeelset aineõpet. Näiteks, üks Kohtla-Järve kool avas eelmisel aastal esimese varase keelekümbluse klassi ning üks teine Kohtla-Järve kool rakendab varase keelekümblusprogrammi juba kolmandat aastat. Ametnik 2 kinnitas, et alates õppeaastast 2023/2024 jääb Kohtla-Järvele üks täielikult venekeelne kool – erakool Intellekt ning kõikides Kohtla-Järve põhikoolides rakendatakse kas varajast või hilist keelekümblust.

Soovisin välja selgitada millised keelepoliitika põhimõtted on piirkonna koolid paika pannud. Keelepoliitika all pean silmas keele kasutamise reegleid koolis, sealhulgas õppetöös. Keelepoliitikat on sõnastanud vaid üksikud koolid, näiteks, et koolis kasutatakse õppetöös ja omavahelises suhtluses vaid eesti keelt.

„Me oleme eesti kool, me oleme eesti kogukond Ida-Virumaal. Me teame, et Ida-Virumaa on selline piirkond, kus eesti keelt on niigi vähe ja meie kooli esmane ülesanne on näidata, et me oleme väike rakuke, kus saab eesti keelt kasutada.

Seepärast ma eriti ei luba, et õpetajad kasutaksid vene keelt vahetundides lastega suheldes (õpetajate toas, ukse taga - palun väga). Jah, ma olen siin väga range, aga siin ei saa midagi muud teha.“ (Direktor 5)

Enamusel koolidest keelepoliitika eraldi sõnastatud ei ole. Mõni kool on püstitatud kindlad eesmärgid eesti keele õppe kohta. Näiteks, ühe Kohtla-Järve kooli eesti keele õppe eesmärgiks on see, et põhikoolilõpetajate eesti keele oskus oleks sellisel tasemel, mis ei takistaks neil ükskõik, millisesse õppeasutusse edasi õppima minna.

“Meie peamine põhimõte või eesmärk on, et kui meie 9. klassi õpilased meie koolist lahkuvad, siis haridusmaastikul oleks neil võimalikult suured valikud ja takistuseks ei oleks eesti keele oskus /.../ Ja me liigume selle poole, et ideaalis lõpetamisel me näeksime C1 taset või kui saaks kõva B2 taseme, siis see oleks ka väga hea.”

(Direktor 4)

Peamiselt, koolid on mõelnud oma kooli keelepoliitika peale, kuid ei ole seda eraldi sõnastanud. Enamasti on koolidirektorid mõelnud keelepoliitika all eesti keele õppe eesmärke (tulemusi), mitte meetodeid, kuidas nende eesmärkideni jõuda.

4 ARUTELU

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada ja hinnata vanemate, koolidirektorite ja ametnike hoiakuid, ootuseid ja valmisolekut potentsiaalseks üleminekuks eestikeelsele õppele. Eesmärgi saavutamiseks oli püstitatud kolm uurimisküsimust:

1. Kuidas HTMi ja piirkonna ametnikud, koolijuhid, vene ja eesti emakeelega lapsevanemad kirjeldavad senist eestikeelset õpet ja suhtuvad ühtsesse eestikeelsesesse kooli?
2. Mil määral Jõhvi põhikoolide lapsevanemad tähtsustavad oma laste eesti ja vene keele oskust?
3. Kuidas piirkonna lapsevanemad ja koolijuhid hindavad õpilaste eesti keele oskust ja kooli panust eesti keele oskuse arendamisesse?

Magistritöö raames läbi viidud mini-uuring Ida-Virumaa koolides näitas, et senini toimunud eestikeelne õpe ei ole andnud tulemusi, mida oodatakse - eesti keele teise keelena lõpueksamite tulemused on riigi tasandil madalaimad ning edasiõppimine piirkonna gümnaasiumides (riigigümnaasiumides, kus õppekeeleks on enamasti eesti keel) on alguses väga raske. Enamus lapsevanemaid kui ka koolidirektoreid hindavad vene õppekeelega põhikoolide õpilaste eesti keele oskust pigem halvaks. Samas, direktorite sõnul areneb gümnaasiumi jooksul õpilaste eesti keele oskus palju. Küll aga riigieksamite tulemused seda ei tõesta – keskmiselt saavutavad Ida-Virumaal 56,6% keskkooli lõpetajatest eesti keeles B2 taseme (EIS, 2022).

Saan öelda, et suhtumine ühtsesse eestikeelsesesse kooli on pigem positiivne ning üldiselt on ka ametnikud ja koolidirektorid ülemineku suhtes positiivselt meelestatud. Intervjuuerides ametnikke ja koolidirektoreid seoses potentsiaalse üleminekul eestikeelsele õppele, tuli väga selgelt välja eesti keelt C1 tasemel oskavate õpetajate puudus. Haridus- ja teadusministeeriumi eesti keele õppe parandamise analüüsis väidetakse, et mida parem on õpetaja eesti keele oskus, seda parem on ka õpilase eesti keele oskus (Analüüs..., 2015). Siit saab teha seose piirkonna vene õppekeelega koolide kasina eesti keele oskuse ja õpetajate kvalifikatsiooninõuete vahel.

Tulemustest selgus, et lapsevanemate hoiak ühtse Eesti kooli suhtes on üldiselt positiivne. See tähendab, et potentsiaalselt on vanemad valmis selleks, et õpilased õpiksid koos peamiselt eesti keeles. Vene emakeelega vanemate seas on rohkem neid, kes üleminekut ei poolda ja see on seletatav eestikeelse haridusega kaasnevate hirmudega. Intervjuudest vene õppekeelega koolide direktoritega selgus, et seoses üleminekuga eestikeelsele õppele, ootab neid ees eesti keelt oskavate õpetajate otsimine ja värbamine. Siinkohal soovin välja tuua selle, et kui üleminek teha kiiresti, siis ilmselt kannatab õpetamise kvaliteet, sest õpetajaid ei ole hetkel võtta ja kui üleminek teha vastavalt sellele protsessile, kuidas koolitatakse õpetajaid, siis see võtab aega. Seega ei saa üleminekut teha enne, kui on tehtud otsus õpetajate koolitamise osas.

Rääsk kolleegidega (2020) toob välja, et igal koolil on oluline välja tuua oma keelepoliitika, kus on selgelt välja toodud kasutatavad meetodikad ja tegevused, mis aitavad õpilastel mitmekeelsuseni jõuda. Magistr töö intervjuudest selgus, et enamasti koolidel ei ole keelepoliitika selgelt sõnastatud, vaid mõned koolid on püstitanud eesti keele õppe eesmärgid (kusjuures, ei ole öeldud, milliseid meetodikaid tuleb selleks kasutada). Sõnastatud keelepoliitika puudumine võib tekitada arusaamatusi – kui puudub kindel siht ning meetod, kuidas selle sihini jõuda, siis õppetöö koolis võib olla valdkonniti erinev ja ühise eesmärgi nimel liikumine raskendatud.

Valimisse kuuluvad ametnikud ja koolidirektorid pidid intervjuude käigus defineerima ühtse Eesti kooli 1. mudelit (mis on loodud just Ida-Virumaa jaoks). Intervjueeritud direktorid ega ametnikud ei osanud ühtse Eesti kooli 1. mudelit defineerida. See viitab sellele, et direktorite ja ametnike teadlikkust tuleb tõsta, viies läbi koolitusi ja luues täpseid juhiseid. See, et direktorid ega ametnikud ei oska defineerida ühtse Eesti kooli 1. mudelit tähendab seda, et neil puudub selge visioon sellest, kuidas võiks üleminek eestikeelsele õppele Ida-Virumaa kontekstis toimuda.

Analüüsid Jõhvi põhikoolide lapsevanemate vastuseid nende eesti keele tähtsustamise kohta, saan väita, et suuremas osas on lapsevanemad aru sanud, et eesti keele oskus on Eesti riigis elamiseks ja hakkamasaamiseks väga oluline. Seda kinnitab ka keelehoiakute uuring (2017) - üle 70% vene rahvusest vastajatest on arvamusel, et eesti keele oskus on vajalik Eestis elamiseks ja hariduse saamiseks (Keelehoiakute..., 2017). Küll aga Jõhvi Vene Põhikooli lapsevanemad ei leia, et eesti keele oskus on tähtsam kui vene või inglise keele

oskus. Selline tulemus on seletatav sellega, et Ida-Virumaa elanikkond on peamiselt venekeelne ja eesti keelt kasutatakse väga vähe. Analüüsidest lapsevanemate arvamus laste eesti keele oskuse kohta, saan välja tuua, et Jõhvi Vene Põhikooli õpilaste eesti keele oskus ei ole lapsevanemate arvates piisav, samas nende enda hoiak oli see, et eesti keele oskus ei ole nii tähtis. Oma laste kasina eesti keele oskuse põhjuseks nähakse eesti keele õpetamise metoodikat, eesti keele õpetajate keeleoskust ja hilist keeleõppega alustamist.

Nii lapsevanemad kui ka mõned direktorid ja ametnikud pooldavad ühtse süsteemi loomist juhul kui alustatakse eesti keele õppega lasteaias. Integratsiooni monitooringust samuti selgub, et enamik Eesti elanikest (76%) soovib, et eestikeelse õppega alustataks lasteaiast (Mägi jt., 2020). Alustades eesti keele õppega lasteaias on edaspidi lapsel eestikeelses koolis lihtsam toime tulla ning lapsel ei teki nii suurt stressi, kui vene õppekeelega lasteaiast eestikeelses kooli minnes.

Käesoleva magistr töö tugevuseks võib pidada sügavuti sissevaadet ühe piirkonna sihtrühmade hoiakutele ühtse Eesti kooli ja eestikeelsele õppele ülemineku osas. Tulemused annavad poliitikate üle otsustajatele sissevaate hoiakutesse ja vajaliku info poliitikate planeerimiseks. Lisaks sellele, pean oma töö tugevuseks ka laia valimit (lapsevanemad, koolidirektorid ja ametnikud), mis võimaldas uurida kõigi valdkonnaga seotud inimeste hoiakuid.

Siinkohal soovitan järgmistes samataolistes uuringutes valida kõik Ida-Virumaa linnad ning uurida maakonda kui tervikut. Ideaalis võiks uurida ka hoiakuid eestikeelse hariduse suhtes mõne aja möödudes, et võrrelda saadud tulemusi ning analüüsida (haridus)poliitiliste otsuste mõju.

5 KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Käesolev magistritöö annab ülevaate hoiakutest ja valmisolekust üleminekule eestikeelsele haridusele Jõhvis ja Kohtla-Järvel. Magistritöö eesmärgiks oli selgitada välja lapsevanemate, koolidirektorite ja ametnike hoiakud ning valmisolek potentsiaalseks üleminekuks eestikeelsele haridusele kahes Ida-Virumaa linnas: Jõhvis ja Kohtla-Järvel. Kaardistades hoiakuid ja konkreetseid tegevusi, teha järeldusi ja ettepanekuid.

Töös kasutati uurimismeetodina kvalitatiiv-kvantitatiivmeetodit ning andmete kogumise meetodina veebipõhiseid küsimustikke ja poolstruktureeritud intervjuusid. Valimisse kuulusid kahe Jõhvi põhikooli lapsevanemad (N=91), neli ametnikku ja kuus piirkonna koolidirektorit.

Võttes kokku magistritöö tulemused, saab järeldada, et enamused nii eesti kui vene koduse keelega ja sõltumata sellest, millise kooli on nad täna oma lastele valinud, pooldab eestikeelset haridust ja üleminekut eestikeelsele õppele. Vene põhikoolis õppivate laste vanemad eelistavad aeglasemat protsessi ja nende hulgas on ka rohkem neid, kes ei poolda üleminekut. Leitakse, et eesti ja vene emakeelega õpilaste koosõppimine võiks aidata lõimumisele kaasa. Samas, ka mõned eesti emakeelega vanemad on ühtse eestikeelse kooli suhtes negatiivselt meelestatud, tuues põhjuseks välja, et vene õpilased võivad pärssida eesti emakeelega õpilaste arengut. Ettepanekuna toon välja suuremat arvu abiõpetajaid ja toetatud eesti keele õpet.

Ühtne eestikeelne kool on leidnud ka ametnike poolehoidu. Samas, rääkides valmisolekust üleminekule eestikeelsele haridusele tuuakse kohe välja õpetajate puuduse probleem ning motivatsioonipaketi olulisus. (Motivatsioonipaketi all mõeldakse enamasti suuremat palka ja häid elutingimusi). Tegelikult piirkonna motivatsioonipaketid kas puuduvad või on minimaalsed ning see ei motiveeri õpetajaid piirkonda tööle jääma. Ettepanek on töötada välja ja/või vaadata üle motivatsioonipakettide olemasolu ning muuta nad noorele õpetajate atraktiivsemaks.

Direktorite hoiakud ühtse eestikeelse kooli suhtes olid suuresti sarnased, mõningate erinevustega - ühed pooldasid järsku üleminekut eestikeelsele õppele teised aga pooldasid

aeglasemat protsessi. Peamine seisukoht oli see, et ainult ühtses koolis õppides saavad Ida-Virumaa lapsed hea eestikeelse hariduse kätte ning õpivad eesti kultuuri tundma. Direktorid ja ametnikud, kes pooldavad aeglasemat üleminekut eestikeelsele õppele Ida-Virumaal, leiavad, esmalt tuleks lahendada õpetajate puuduse probleem, koostada kindlad juhised, kuidas peaks üleminek toimuma ja alles siis rääkida üleminekust. Väga pooldatakse eesti keele õpet lasteaedades, varajast keelekümblust ning LAK-õppe metoodikat. Ettepanek oleks ühtse süsteemi ja juhiste väljatöötamine, mis arvestaks piirkonna olusid ja direktorite arvamust. Kindlad juhised annaksid direktoritele võimaluse oma tööd paremini planeerida ning kohalikule omavalitsusele ja Haridus- ja teadusministeeriumile järelevalvet teostada. Lisaks juhistele, tuleks tõsta koolidirektorite teadlikkust ühtse Eesti kooli ja selle mudelite kohta, kuna ükski direktoritest ei osanud Ida-Virumaa jaoks välja töötatud mudeli kohta midagi öelda.

Vene õppekeelega põhikoolide direktorid leidsid, et õpilaste eesti keele oskus on halb ning selle arendamisega tuleb tegeleda. Ka 62,3% Jõhvi Vene Põhikooli lapsevanemate arvates on nende õpilaste eesti keele oskus madal. Madala eesti keele oskuse põhjuseks tõid vanemad välja järgmised tegurid: juhtkonna halb töö, eesti keele õpetajate halb eesti keele oskus, mittesobilik õpetamise metoodika, eesti keelt kõnelevate õpetajate puudus, keelekeskkonna puudus ja hilinevad eesti keele õppega alustamine. Uurimisküsimused kokku annavad olulise järelduse, et lapsevanema hoiak siiski võib mõjutada lapse motivatsiooni õppida eesti keelt ja alati ei saa süüdistada selles kooli. Ettepanek kohalikule omavalitsusele on püüda väljastpoolt piirkonda õpetajaid Ida-Virumaale tööle meelitada, pakkudes neile sotsiaalset ja majanduslikku tuge; olla koolidele abiks teavitustöö tegemisel. Ettepanek koolijuhile on kriitilise pilguga üle vaadata õpetajate koosseis ning selgitada välja, kelle eesti keele tase ei vasta kvalifikatsiooninõuetele ning vastavalt vajadusele korraldada eesti keele õppe koolitusi; korraldada lasteaedades teavitustööde sari, kus selgitatakse eestikeelse õppe ja keelekümbustusmetoodika positiivseid külgi. Soovitus õpetajatele on külastada teiste (koolide) õpetajate tunde ning analüüsida, millised eesti keele õpetamise meetodid on kõige efektiivsemad.

6 KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU

Alustava õpetaja ja tugispetsialisti toetuse andmise kord. (2019). RT IV, 30.07.2019, 11. <https://www.riigiteataja.ee/akt/430072019011> (viimati vaadatud 22.04.2022).

Analüüs ja ettepanekud eesti keele õppe tõhustamiseks põhikoolis (2015). Haridus- ja teadusministeerium.

Asser, H. (2001). Eesti käivitab keelekümblusprogrammi. *Kooruke ja Iva, nr 3*

Asser, H. (2003). Varajane osaline ja täielik keeleimmersion eesti muukeelse hariduse mudelitena. *Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus*.

Baker, C. (2006). Foundations of bilingual education and bilingualism. *Creative Education, 3* (6).

Chen, Y. (2017). Evaluation of different bilingual education models and its application on primary school children literacy. *Studies in English Language Teaching, 5* (4), 667-675. DOI:10.22158/selt.v5n4p667

Cummins, J. (2010). Bilingual and immersion programs. *The handbook of language teaching, 161–181*. DOI:10.1002/9781444315783.ch10

Eesti elukestva õppe strateegia 2020 (2014). Haridus- ja teadusministeerium.

Eesti haridussõnastik. (2022, 22. Aprill). *Keelekümblus*. <https://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=keelekümblus&F=M&C06=en>

Eesti keele arengukava 2021-2035 (2021). Haridus- ja teadusministeerium.

Eesti keele teise keelena tasemetöö kokkuvõte. (2022, 22. aprill). <https://projektid.edu.ee/pages/viewpage.action?pageId=94446597>

Ehala, M. (2015). Sustainability of the Estonian language. Escaping the traps? (Estonian human development report 2014/2015) (191–198). *Tallinn: Eesti koostöö kogu*. Viidatud Lukk jt, 2017 lk 14 kaudu.

Eksamite infosüsteem. (2022, 22. aprill). *Testide tulemuste statistika*. <https://eis.ekk.edu.ee/eis/eksamistatistika>

Eurooplased ja keeled (2012). Eurobaromeetri uuring (386). Euroopa Komisjon.

Garcia, O. (2009). Bilingual Education in the 21st Century. A Global Perspective. *West Sussex: John Wiley & Sons Ltd*. Viidatud Samulina, 2021, lk 12 kaudu.

Haridussilm. (15.05.2022). Üldhariduse valdkondlik raport. <https://www.haridussilm.ee/ee/valdkonnaraportid/haridus/uldharidus>

Haridussüsteemi ülesehituse alused (2011) Tallinna Ülikool.

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 (2021). Haridus- ja teadusministeerium.

Hirsjärvi S., Remes, P., Sajavaara, P. (2010). Uuri ja Kirjuta. *Tallinn: Medicana*.

Ida-Virumaa õiglase ülemineku haridusplaan (2020). Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit, Hariduskopter.

Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit. (2022, 22. aprill). *Ida-Viru õiglane üleminek*.
<https://ivol.ee/oiglane-uleminek>

Kallas, K. & Küün, E. (2019). Diskussioon kakskeelsest haridusest: mida räägivad meile teadusuuringud ja millised mudelid joonistuvad Eestis? *Riigikogu Toimetised (RiTo) Riigikogu Kantselei*, 40, 135- 149.

Keelehoiakute uuring (2017). Turu-uuringute AS.

Keeleseadus. (2011). RT I, 16.06.2020, 5
<https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015022?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 22.04.2022).

Kirss, L. (2010). Eraldatud haridus – eraldatud kodanikud? *Poliitikauuringute Keskus PRAXIS*.

Laherand, M.-L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. *OÜ Sulesepp*.

Lukk, M., Koreinik, K., Kaldur, K., Vihman, V.-A., Villenthal, A., Kivistik, K., Jaigma, M., Pertšjonok, A. (2017). Eesti keeleteadus. *Tartu Ülikool ja Balti Uuringute Instituut (IBS)*.

Mägi, E. & Nestor, M. (2012). Koolilõpetajad ja nende karjäärivalikud. Keskkaridusastme lõpetajate valikute uuringu lõpparuanne. *SA Archimedes*.

Mägi, E., Polynin, I., Koppel, K., Kivistik, K., Melesk K., Anniste, K., Kaldur, K., Seppel, K., Sepper, M.-L., Murasov, M., Masso, M., Shaharyar, N., Kunistõn, N., Vetik, R., Pohla, T. (2020). Eesti ühiskonna lõimumise monitooring 2020. *Kultuuriministeerium, SA Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Turu-uuringute AS*.

May, S. (2017). Bilingual Education: What the Research Tells Us. *Springer International Publishing Switzerland*, 2-16. DOI:10.1007/978-3-319-02258-1_4

Mehisto, P., Frigolsi M. J., Marsh, (Eesti oludele mugandanud Kai Võlli, Peeter Mehisto ja Hiie Asser). (2010) Lõimitud aine- ja keeleõpe. Eestikeelne ning Eesti oludele mugandatud väljaanne. *Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed*

Õpetaja lähtetoetuse mõju uuring (2015). Eesti Uuringukeskus OÜ.

Õpetajaameti kuvandi ja atraktiivsuse uuringupõhitulemused (2016). Haridus- ja teadusministeerium.

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduses. *Tartu Ülikool*.

Pedaste, M., Kirss, L., Kitsnik, M. (2019). Ühtne Eesti kool – visioon tuleviku Eesti koolist. *RITA-ränne projekt*.

Põhikooli riiklik õppekava. (2011). RT I, 12.04.2022, 10.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 22.04.2022).

- Puksand, H., Lepmann, T., Henno I., Lindemann, K., Täht, K., Lorenz, B., Silm, G. (2019). PISA 2018 Eesti tulemused. *Haridus- ja teadusministeerium*.
- Rääsk, M., Rääsk, E., Järv, S., Kirss, L., Palginõmm K., Pedaste M. (2020). Ühtse Eesti kooli mudeli väljaarendamine Eestis. *RITA-ränne projekt*.
- Rändesõltuvus ja lõimumise väljakutsed Eesti riigile, tööandjatele, kogukondadele ja haridusele* (2021). RITA-Ränne projekt.
- Rannut, Ü. (2005). Keelekeskkonna mõju vene õpilaste eesti keele omandamisele ja integratsioonile Eestis. *TLÜ KIRJASTUS*.
- Samulina, N. (2021). Kahesuunaline keelekümblus kui üks mitmekeelse hariduse vorme ja lasteaialiste vanemate arvamused mitmekeelse hariduse ning teisest kultuurist või rahvusest või teise emakeelega õpilaste kohta (magistritöö). *Tartu Ülikool*, 3-49.
- Selliöv, R. (2016). Eesti keelest erineva emakeelega põhikooli lõpetajate eesti keele oskus. *Haridus- ja teadusministeerium*.
- Siiner, M. & Vihalemm T. (2013). Jätkusuutlik keelepoliitika: kas ja kuidas?. *Keel ja Kirjandus*, <https://doi.org/10.54013/kk663a1>
- Tähtsamad tegevused 2020/2021. õppeaastal* (2021). Haridus- ja teadusministeerium.
- Valk, A. (2015). Analüüs eesti keele õppe tõhustamisest põhikoolis. Külalastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/45535/Analyyss_keel_pohikool_2015.pdf
- Wright, W. E., & Baker, C. (2017) Key Concepts in Bilingual Education. *Springer Cham*, 65-79. DOI:10.1007/978-3-319-02258-1_2

7 LISAD

7.1 Lisa 1: Küsimustikud

7.1.1 Küsimustik Jõhvi Põhikooli eesti emakeelega õpilaste lapsevanematele

(A) TAUSTAINFO

1. Mitmendas klassis õpib Teie laps?

a. 1. klassis	b. 2. klassis	c. 3. klassis	d. 4. klassis	e. 5. klassis
f. 6. klassis	g. 7. klassis	h. 8. klassis	i. 9. klassis	j. muu (nt. eriklass vms)

2. Milline on Teie emakeel?

a. eesti keel*	b. vene keel	c. muu keel
----------------	--------------	-------------

3. Mis keeles Te räägite kodus?

a. eesti keeles	b. vene keeles	c. muu
-----------------	----------------	--------

4. Milliseid keeli Te valdate?

a. ainult eesti keelt	b. ainult vene keelt	c. nii eesti kui ka vene keelt
-----------------------	----------------------	--------------------------------

(B) OOTUSED

1. Kui palju vene emakeelega õpilasi õpib Teie lapse klassis?

a. alla 5	b. 5-10	c. 10-15	d. üle 15	e. ei tea
-----------	---------	----------	-----------	-----------

2. Kuidas Te suhtute sellesse, et eesti õppekeelega põhikoolis õpivad vene emakeelega õpilased?

a. väga hästi	b. hästi	c. ei oska öelda	d. halvasti	e. väga halvasti
---------------	----------	------------------	-------------	------------------

3. Kuivõrd Te nõustute või ei nõustu järgmiste väidetega. Palun hinnake 5-palli skaalal.

	(1) üldse ei nõustu	(2) ei nõustu	(3) ei oska öelda	(4) nõustun	(5) täielikult nõustun
a. minule kui eesti emakeelega lapse lapsevanemale ei meeldi, et minu lapsega koos õpivad vene emakeelega õpilased.					
b. vene emakeelega õpilased eestikeelses põhikoolis pärsivad minu eesti emakeelega lapse arengut koolis.					
c. mina olen neutraalne vene emakeelega õpilaste suhtes eesti põhikoolis.					
d. see, et minu laps õpib nt vene emakeelega õpilastega, on positiivne, sest nii minu laps õpib tundma ja väärtustama ka teisi kultuure.					
e. vene emakeelega lapsed peaksid kõikjal õppima eesti emakeelega lastega koos, sest ainult nii saadakse eesti keel korralikult selgeks.					

4. Palun hinnake 5-palli skaalal, kui oluliseks peate, et teie laps oskaks järgmisi keeli:

	(1) ei ole üldse oluline	(2) ei ole oluline	(3) ei oska öelda	(4) oluline	(5) väga oluline
a. emakeel (eesti keel)					

b. vene keel					
c. inglise keel					
d. muu keel (nt. saksa, prantsuse jne)					

(C) HOIAKUD

1. Kas Te olete kuulnud ühtsest Eesti koolist?

a. jah*	b. ei
---------	-------

* Kuidas Te defineerite ühtset Eesti kooli?

.....

.....

2. Palun hinnake 5-palli skaalal, kas ja mil määral Te nõustute või ei nõustu järgmiste väidetega:

	(1) üldse ei nõustu	(2) ei nõustu	(3) ei oska öelda	(4) nõustun	(5) täiesti nõustun
a. nii eesti kui ka vene emakeelega õpilased õpivad koos ühes koolis.					
b. koolides pööratakse suurt rõhku üldpädevuste arendamisele.					
c. koolides on peamiselt eestikeelne õpe, millega alustatakse võimalikult varakult.					
d. koolides pööratakse suurt tähelepanu Eesti kultuuri, seaduste ja					

tavade/traditsioonide tundma õppimisele					
e. koolides aktsepteeritakse kõikide õpilaste kultuurilist eripära					
f. õpilased saavad osaleda vahetusprogrammides, kus õpitakse keelt loomulikus keelekeskkonnas.					

3. Kas Te plaanite peale põhikooli lõpetamist oma lapsele õpingute jätkamist soovitada?

a. jah*	b. ei**
---------	---------

** Miks?

*Millisena Te näete oma lapse (haridus)teed tulevikus? (Tehke märke X sobivasse lahtrisse, valige kõik võimalikud variandid)

	kutsekool või gümnaasium	kõrgkool või ülikool	töökoht
Eestis (eesti keeles)			
Eestis (vene keeles)			
Eestis (inglise keeles)			
välismaal			

4. Oletame, et ühtse Eesti kooli mudel viiakse ellu ning kõigis riigi poolt finantseeritud koolides oleks peamiselt eestikeelne õpe, siis kuidas Te sellesse suhtuks?

a. oleksin sellise otsusega nõus. Arvan, et Eestis elades peabki õpe eesti keeles toimuma.	b. oleksin sellise otsusega nõus, kui üleminek toimuks järk-järgult.	c. ei oleks nõus. Arvan, et igal inimesel peab olema õigus oma emakeeles õppida (k.a vene keeles Eestis).	d. muu (palun kirjutage oma vastus)
--	--	---	-------------------------------------

5. Kuidas võib peamiselt eestikeelne õpe koolides aidata eesti ja vene ühiskonna lõimumisele (integratsioonile) kaasa?

.....
...

7.1.2 Küsimustik Jõhvi Põhikooli vene emakeelega õpilaste lapsevanematele

(A) TAUSTAINFO

1. Mitmendas klassis õpib Teie laps?

a. 1. klassis	b. 2. klassis	c. 3. klassis	d. 4. klassis	e. 5. klassis
f. 6. klassis	g. 7. klassis	h. 8. klassis	i. 9. klassis	j. muu (nt. eriklass vms)

2. Milline on Teie emakeel?

a. eesti keel	b. vene keel*	c. muu keel
---------------	---------------	-------------

*Kas te saate/oskate oma last vajadusel eesti keele õppes abistada?

a. jah	b. ei
--------	-------

3. Milliseid keeli Te valdate?

a. ainult eesti keelt	b. ainult vene keelt	c. nii eesti kui ka vene keelt
-----------------------	----------------------	--------------------------------

4. Mis keeles Te räägite kodus?

a. eesti keeles	b. vene keeles
-----------------	----------------

5. Palun hinnake oma lapse eesti keele oskust 5 palli skaalal. (1 - mitterahuldav; 2 - kasin; 3 - rahuldav; 4 - hea; 5 - suurepärane)

1*	2*	3*	4	5
----	----	----	---	---

* Kuidas Te arvate, miks teie lapsel eesti keele oskus ei ole piisavalt hea?

.....

6. Millises lasteaiarühmas Teie laps käis?

a. eesti õppekeelega rühmas	b. vene õppekeelega rühmas	c. täieliku keelekümluse rühmas	d. osalise keelekümluse rühmas	e. kahesuunalise keelekümluse rühmas	f. ei kehti
-----------------------------	----------------------------	---------------------------------	--------------------------------	--------------------------------------	-------------

(B) OOTUSED

1. Teie laps õpib Jõhvi Põhikoolis. Kui olulised olid Teie jaoks allolevad aspektid kooli valikul? Palun hinnake 5-palli skaalal.

	1 – ei nõustu üldse	2 – pigem ei nõustu	3 – ei oska öelda	4 – pigem nõustun	5 – täielikult nõustu
a. minu jaoks oli määrava tähtsusega kooli asukoht.					
b. minu jaoks oli tähtis, et laps saaks täielikult eesti keeles õppida.					
c. minu jaoks oli tähtis, et mu laps leiaks eesti keelt kõnelevaid sõpru.					
d. minu jaoks oli oluline, et minu muukeelne laps õpiks eesti keele selgeks loomulikus keelekeskkonnas.					
e. minu jaoks oli tähtis, et laps õpiks eesti keelt emakeelena ja vene keelt võõrkeelena.					

2. Kas Te olete kaalunud lapse panemist vene õppekeelega kooli?

a. jah	b. ei
--------	-------

*a. Mis põhjusel Te siiski valisite lõpuks eesti õppekeelega kooli?

*b. Mis põhjusel Te ei kaalunud sellist varianti, et panna laps vene õppekeelega kooli?

3. Millise kooli valikui valiku Te oma lapse puhul teeksite, kui ideaalses olukorras oleksid olemas head õpetajad kui ka head õppemeetodid?

a. ainult eestikeelne õpe koos vene keele kui emakeele tundidega	b. eestikeelne õpe koos vene keele kui võõrkeele tundidega.	b. kakskeelne õpe nii eesti kui vene keeles.	c. venekeelne õpe koos osalise eestikeelse aineõppega	e. ainult venekeelne õpe, koos eesti keele tundidega	f. ei oska öelda.
--	---	--	---	--	-------------------

4. Palun hinnake 5-palli skaalal, kui oluliseks peate, et Teie laps oskaks järgmisi keeli:

	(1) ei ole üldse oluline	(2) ei ole oluline	(3) ei oska öelda	(4) oluline	(5) väga oluline
a. vene keel (emakeel)					
b. eesti keel					
c. inglise keel					
d. muu keel (nt. saksa, prantsuse jne)					

5. Palun hinnake 5-palli skaalal, kuivõrd Te nõustute või ei nõustu järgmiste väidetega:

	(1) üldse ei nõustu	(2) ei nõustu	(3) ei oska öelda	(4) nõustun	(5) täielikult nõustun
a. minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks nii eesti kui ka vene keelt võrdselt hästi.					
b. minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks väga hästi vene ja inglise keelt. Eesti keel ei ole tähtis.					
c. minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks väga hästi eesti ja inglise keelt.					
d. minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks oma emakeelt (ehk vene keelt). Teised keeled ei ole nii olulised.					
e. minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks eesti keelt. Teised keeled ei ole nii olulised.					
f. minu jaoks on oluline, et minu laps oskaks eesti, vene ja inglise keelt võrdsel tasemel.					

(C) HOIAKUD

1. Kas Te olete kuulnud ühtsest Eesti koolist?

a. jah*	b. ei
---------	-------

* Kuidas Te defineerite ühtset Eesti kooli?

.....

.....

2. Palun hinnake 5-palli skaalal, kas ja mil määral Te nõustute või ei nõustu järgmiste väidetega:

	(1) üldse ei nõustu	(2) ei nõustu	(3) ei oska öelda	(4) nõustun	(5) täiesti nõustun
a. nii eesti kui ka vene emakeelega õpilased õpivad koos ühes koolis.					
b. koolides pööratakse suurt rõhku üldpädevuste arendamisele.					
c. koolides on peamiselt eestikeelne õpe, millega alustatakse võimalikult varakult.					
d. koolides pööratakse suurt tähelepanu Eesti kultuuri, seaduste ja tavade/traditsioonide tundma õppimisele.					
e. koolides aktsepteeritakse kõikide õpilaste kultuurilist eripära.					
f. õpilased saavad osaleda vahetusprogrammides, kus õpitakse keelt loomulikus keelekeskkonnas.					

3. Kas Te plaanite peale põhikooli lõpetamist oma lapsele õpingute jätkamist soovitada?

a. jah*	b. ei**
---------	---------

** Miks?

*Millisena Te näete oma lapse (haridus)teed tulevikus? (Tehke märges X sobivasse lahtrisse, valige kõik võimalikud variandidid)

	kutsekool või gümnaasium	kõrgkool või ülikool	töökoht
Eestis (eesti keeles)			
Eestis (vene keeles)			
Eestis (inglise keeles)			
välismaal			

4. Oletame, et ühtse Eesti kooli mudel viiakse ellu ning kõigis riigi poolt finantseeritud koolides oleks peamiselt eestikeelne õpe, siis kuidas Te sellesse suhtuks?

a. oleksin sellise otsusega nõus. Arvan, et Eestis elades peabki õpe eesti keeles toimuma.	b. oleksin sellise otsusega nõus, kui üleminek toimuks järk-järgult.	c. ei oleks nõus. Arvan, et igal inimesel peab olema õigus oma emakeeles õppida (k.a vene keeles Eestis).	d. muu (palun kirjutage oma vastus)
--	--	---	-------------------------------------

5. Kuidas võib peamiselt eestikeelne õpe koolides aidata eesti ja vene ühiskonna lõimumisele (integratsioonile) kaasa?

.....
 ...

7.1.3 Опросник для родителей русскоговорящих учеников Йыхвиской основной школы.

(А) ОБЩАЯ ИНФОРМАЦИЯ

1. В каком классе учится Ваш ребёнок?

a. в 1-ом классе	b. во 2-ом классе	c. в 3-ем классе	d. в 4-ом классе	e. в 5-ом классе
------------------	-------------------	------------------	------------------	------------------

f. в 6-ом классе	g. в 7-ом классе	h. в 8-ом классе	i. в 9-ом классе	j. другое (спецкласс и тд.)
------------------	------------------	------------------	------------------	-----------------------------

2. В каком классе учится Ваш ребёнок?

a. класс с русскоязычным обучением.	b. класс с частично эстонязычным обучением.	c. класс раннего языкового погружения	d. класс позднего языкового погружения	e. другое
-------------------------------------	---	---------------------------------------	--	-----------

*Почему Вы выбрали именно этот класс? Пожалуйста поясните.

.....

3. В какую группу детского садика ходил Ваш ребёнок?

a. группа с эстонязычным обучением	b. группа с русскоязычным обучением	c. группа с полным языковым погружением	d. группа с частичным языковым погружением	e. группа с двухсторонним языковым погружением	f. не действует
------------------------------------	-------------------------------------	---	--	--	-----------------

4. Какой Ваш родной язык?

a. эстонский язык	b. русский язык*	c. другой язык (какой?)
-------------------	------------------	-------------------------

5. На каком языке Вы разговариваете дома?

a. на эстонском языке	b. на русском языке*	c. на другом языке (на каком?)
-----------------------	----------------------	--------------------------------

6. Владеет ли кто-то из Вашей семьи эстонским языком?

a. да	b. нет
-------	--------

7. Пожалуйста оцените по 5-бальной шкале владение эстонским языком у Вашего ребёнка. (1 - неудовлетворительно, 2 - недостаточно, 3 - удовлетворительно, 4 - хорошо, 5 – отлично)

1*	2*	3*	4	5
----	----	----	---	---

*Как Вы считаете, почему знание эстонского языка у Вашего ребёнка недостаточно хорошее?

.....
.....

8. Можете ли Вы при необходимости помочь своему ребёнку при изучении эстонского языка?

а. да	б. нет
-------	--------

(Б) ОЖИДАНИЯ

1. Ваш ребёнок учится в Йыхвиской основной школе. Насколько были важны данные аспекты при выборе школы? Пожалуйста оцените по 5-бальной шкале.

	(1) вообще не согласен	(2) скорее не согласен	(3) затрудняюсь ответить	(4) скорее согласен	(5) полностью согласен
а. для меня было решающим месторасположение школы.					
б. для меня было важно, чтоб ребёнок мог учиться на родном языке (на русском языке).					

<p>с. для меня было важно, чтоб ребёнок чувствовал себя хорошо в русскоязычной школьной среде (в том числе при общении с учителями, руководством и тд.).</p>					
<p>d. для меня было важно, чтоб я (родитель) чувствовал себя хорошо в русскоязычной школьной среде (в том числе при общении с учителями, руководством и тд.).</p>					
<p>е. для меня было важно, чтоб я (родитель) мог поддерживать своего ребёнка при учёбе (в том числе при выполнении домашних заданий)</p>					
<p>f. для меня было важно, чтоб мой ребёнок изучал русский язык как родной, а эстонский как иностранный</p>					
<p>г. для меня было важно, чтоб мой ребёнок изучал русский язык как</p>					

родной и углублённо эстонский язык					
---------------------------------------	--	--	--	--	--

2. Взвешивали ли Вы вариант отдать ребёнка в школу с русским языком обучения?

а. да*	б. нет*
--------	---------

*а. По какой причине Вы все-таки выбрали русскоязычную школу?

*б. По какой причине Вы не взвешивали вариант отдать ребёнка в эстоноязычную школу?

3. При идеальных условиях (при наличии хороших учителей и методов обучения), какую форму обучения Вы бы выбрали для своего ребёнка?

а. только эстоноязычную школу с уроками русского языка как родного.	б. двуязычную школу с обучением на эстонском и на русском.	с. русскоязычную школу с обучением на русском и с уроками эстонского языка.	д. русскоязычную школу с частичным предметным обучением на эстонском языке	е. затрудняюсь ответить
---	--	---	--	-------------------------

4. Пожалуйста оцените по 5-бальной шкале насколько важно для Вас, чтоб Ваш ребёнок знал следующие языки.

	(1) вообще не важно	(2) не важно	(3) затрудняюсь ответить	(4) важно	(5) очень важно
а. русский язык					
б. эстонский язык					
с. английский язык					

d. другие языки (французский, немецкий и тд.)					
---	--	--	--	--	--

5. Пожалуйста оцените по 5-бальной шкале насколько Вы согласны или не согласны со следующими утверждениями.

	(1) вообще не согласен	(2) скорее не согласен	(3) затрудняюсь ответить	(4) скорее согласен	(5) полностью согласен
a. для меня важно, чтоб мой ребёнок знал и эстонский и русский язык одинаково хорошо.					
b. для меня важно, чтоб мой ребёнок знал очень хорошо русский и английский язык.					
c. для меня важно, чтоб мой ребёнок знал очень хорошо эстонский и английский язык					
d. для меня важно, чтоб мой ребёнок знал русский язык,					

остальные языки не важны.					
е. для меня важно, чтоб мой ребёнок знал очень хорошо русский язык и хорошо другие языки (например эстонский, английский)					
ф. для меня важно, чтоб мой ребёнок знал эстонский, русский и английский на одинаковом уровне.					

(С) НАСТРОЕННОСТЬ

1. Слышали ли Вы про единую Эстонскую школу?

а. да*	б. нет
--------	--------

* Как Вы объясните понятие единая Эстонская школа?

.....
.....

2. Пожалуйста оцените по 5-бальной шкале на сколько вы согласны со следующими утверждениями.

	(1) вообще не согласен	(2) не согласен	(3) затрудняюсь ответить	(4) согласен	(5) полностью согласен
--	---------------------------	-----------------	--------------------------	--------------	------------------------

<p>а. эстоноговорящие и русскоговорящие ученики учатся вместе, в одной школе.</p>					
<p>б. в школах уделяют большое внимание на развитие общеучебных компетенций.</p>					
<p>с. в школах в основном эстоноязычное обучение, которое начинается как можно раньше.</p>					
<p>д. в школах уделяют большое внимание изучению эстонской культуры, законов и обычаев.</p>					
<p>е. в школах акцептируются культурные особенности всех учеников.</p>					

f. ученики участвуют в программах по обмену.					
--	--	--	--	--	--

3. Планируете ли Вы посоветовать своему ребёнку продолжить обучение после основной школы?

a. да*	b. нет**
--------	----------

** Почему?

*** Каким вы видите дальнейший путь (обучения) Вашего ребёнка? (Поставьте X в**

подходящую клетку, выберите все возможные варианты).

	профтехучилище или гимназия	высшее учебное заведение или университет	работа
в Эстонии на эстонском языке			
в Эстонии на русском языке			
в Эстонии на английском языке			
за границей			

4. Предположим, если модель единой Эстонской школы начнут использовать и во всех финансируемых государством школах будет преимущественно эстоноязычное обучение, то как бы Вы к этому отнеслись?

a. я был бы согласен с таким	b. я был бы согласен с таким решением,	c. я не был бы согласен. Считаю, что	d. другое (пожалуйста
------------------------------	--	--------------------------------------	-----------------------

решением. Считаю, что обучение в Эстонии должно быть на эстонском.	если переход будет плавным и постепенным.	у каждого человека должно быть право учиться на родном языке (в том числе на русском в Эстонии).	напишите свой вариант)
--	---	--	------------------------

5. Как преимущественно эстоноязычное обучение в школах поможет интеграции русского и эстонского общества?

.....
 ...

7.2 Lisa 2: Intervjuu küsimused

7.2.1 Intervjuu küsimused ametnikele

JÕHVI / KOHTLA-JÄRVE

(A) HOIAKUD

1. Palun kommenteerige oma piirkonna põhikoolide üldist õppeedukust. Kas te olete sellega rahul? Kas midagi võiks olla teisiti?
2. Lähtuvalt piirkonna eripärast, on tegemist valdavalt venekeelse elanikkonnaga. Millised plaanid on teil seoses hariduse kvaliteedi tõstmisega venekeelsetes koolides?
3. Üha rohkem pannakse vene peredest lapsi Jõhvi Põhikooli/Kohtla-Järve Järve kooli, kas see võib viidata sellele, et Jõhvi Vene Põhikooliga/Kohtla-Järve vene põhikoolidega ei olda rahul?
4. Kas te olete kuulnud ühtse Eesti kooli ideest? Milline on teie arvamus sellest?
5. Selleks, et jõuda ühtse Eesti koolini Ida-Virumaal on töötatud välja mudel 1 „Eesti ühiskonnaga lõimitud rahvusvähemuste kool“. Kas te olete sellest kuulnud? Kuidas te sellesse suhtute?

(B) VALMISOLEK

1. Milline on teie seisukoht seoses potentsiaalse üleminekuga täielikult eestikeelsele õppele? Kas te pooldate või ei poolda täielikku eestikeelselt õpet Ida-Virumaal? Eestis? Miks?
2. Milline riigipoolne töö on seni üleminekuks tehtud? Kas on tehtud mingid konkreetsed otsused? Milliseid otsuseid plaanitakse teha? (Millal?)
3. Kust saaks kohalik omavalitsus õpetajaid leida? Kuidas meelitada õpetajaid Ida-Virumaale tööle nii, et nad jääksid piirkonda pikemaks ajaks?
4. Kuidas riigipoolne rahastus saab üleminekut eestikeelsele õppele toetada?
5. Kui peaks toimuma üleminek eestikeelsele õppele, siis kuidas see peaks toimuma? Tooge konkreetseid näiteid tegevustest/ülesannetest. Milliseid meetodeid või mudeleid plaanitakse rakendada?
6. Mida tähendaks üleminek eestikeelsele õppele koolipidaja ja -juhtkonna jaoks?

7. Kuidas, teie arvates, üleminekule võiks reageerida kogukond (sh lapsevanemad)? Millised oleksid teie tegevused (nt eelnev teavitustöö, koolitused vms)?

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM (HTM)

(A) HOIAKUD

1. Kas HTM on sõnastanud üldise keelepoliitika Eesti koolide jaoks? Kas maakonniti on mingeid erinevusi (nt. Ida-Virumaa)?
2. Kuidas HTM kommenteerib Ida-Virumaa põhikoolide õppeedukust võrreldes teiste maakondadega?
3. Lähtuvalt Ida-Virumaa eripärast, on tegemist valdavalt venekeelse elanikkonnaga. Millised plaanid on teil seoses hariduse kvaliteedi tõstmisega venekeelsetes koolides?
4. Üha rohkem pannakse vene peredest lapsi eestikeelsetesse koolidesse. Millele viitab selline tendents?
5. Milline on HTM-i arvamus ühtselt Eesti koolist (ja selle mudelitest) ning üleüldse üleminekust eestikeelsele haridusele?

(B) VALMISOLEK

1. Milline on teie seisukoht seoses potentsiaalse üleminekuga täielikult eestikeelsele õppele? Kas HTM pooldab või ei poolda täielikku eestikeelselt õpet Ida-Virumaal? Eestis? Miks?
2. Milline riigipoolne töö on seni üleminekuks tehtud? Kas on tehtud mingid konkreetsed otsused? Milliseid otsuseid plaanitakse teha? (Millal?)
3. Kust saaks kohalik omavalitsus ja/või riik õpetajaid leida? Kuidas meelitada õpetajaid Ida-Virumaale tööle nii, et nad jääksid piirkonda pikemaks ajaks?
4. Kuidas riigipoolne rahastus saab üleminekut eestikeelsele õppele toetada?
5. Kui peaks toimuma üleminek eestikeelsele õppele, siis kuidas see peaks toimuma? Tooge konkreetseid näiteid tegevustest/ülesannetest. Milliseid meetodeid või mudeleid plaanitakse rakendada?
6. Mida tähendaks üleminek eestikeelsele õppele koolipidaja ja -juhtkonna jaoks?
7. Kuidas, teie arvates, üleminekule võiks reageerida kogukond (sh lapsevanemad)? Milline oleks HTM-i roll (nt eelnev teavitustöö, koolitused vms)?

7.2.2 Intervjuu küsimused eesti õppekeelega põhikooli direktorile

(A) TAUSTAINFO

1. Millise kooli direktor te olete?
2. Kui palju on teie koolis eesti emakeelega ja vene emakeelega töötajaid/õpetajaid?
3. Kui palju on teie koolis eesti emakeelega ja vene emakeelega õpilasi?
4. Kuidas te arvate, miks vene keelt kõnelevad vanemad valisid just teie (eesti õppekeelega) põhikooli oma laste jaoks?
5. Kas kõigi eestikeelseid aineid õpetavate õpetajate eesti keele tase on vähemalt C1?
6. Kas te olete sõnastanud ka oma kooli keelepoliitika? Millised on selle peamised põhimõtted
7. Kuidas te arvate, miks vene keelt kõnelevad vanemad valisid just teie (eesti õppekeelega) põhikooli oma laste jaoks?
8. Millised on teie kooli keskmised eesti keele lõpueksamite tulemused? Kas te olete selliste tulemustega rahul?
9. Kas te teate kui paljud teie õpilased jätkavad haridusteed gümnaasiumis või kutsehariduskeskuses? Oskate ka arvuliselt nimetada?

(B) OOTUSED

1. Kuidas te suhtute sellesse, et Eestis viimastel aastatel on vene pered hakanud oma lapsi eesti õppekeelega koolidesse panema? Kuidas selline tendents mõjutab koolitööd ja -korraldust? Kuidas te suhtute sellesse, et teie põhikoolis õpivad vene emakeelega õpilased?
2. Palun hinnake oma vene emakeelega õpilaste eesti keele oskust.
3. Millega peab eesti õppekeelega põhikooli direktor / koolijuhtkond / õpetaja / klassijuhataja arvestama, kui eesti kooli tuleb palju vene emakeelega õpilasi õppima?
4. Kuidas te arvate, miks mõned vene pered eelistavad oma lapse panemist eesti õppekeelega koolidesse? Kuidas te arvate, miks mõned vene pered keelduvad?
5. Kuidas teie koolis on korraldatud eesti keele õpe ja eestikeelne õpe?
6. Milline on teie arvamus keelekümblusest?
7. Kumba süsteemi te eelistate vene emakeelega õpilaste puhul: 1) õppida eesti keelt võõrkeelena vene õppekeelega haridusasutuses; 2) õppida eesti keelt

keelekümblusprogrammi järgi; 3) õppida algusest peale eesti õppekeelega haridusasutuses eesti keeles? Miks?

8. Kuidas te arvate, kas praegune eesti haridussüsteem aitab eesti ja vene ühiskonna lõimumisele kaasa? Miks? (Kui vastus on eitav, siis mida peaks teisiti tegema?)
9. Milline on Teie ootus riigile, kohalikule omavalitsusele ja põhikoolide direktoritele eesti keele õpetamise kontekstis vene emakeelega õpilastele?

(C) HOIAKUD

1. Kas te olete kuulnud ühtsest Eesti koolist? Mis on teie arvates ühtne Eesti kool?
2. Kas te olete ühtse Eesti kooli definitsiooniga nõus või kuidas te seda täiendaksite? Milline peaks teie arvates ühtne Eesti kool olema?
3. Milline on teie arvamus ja hoiak ühtse Eesti kooli suhtes? Miks?
4. Selleks, et jõuda ühtse Eesti koolini Ida-Virumaal on töötatud välja mudel 1 „Eesti ühiskonnaga lõimitud rahvusvähemuste kool“. Kas te olete sellest kuulnud? Kuidas te sellesse suhtute?
5. Milline on teie seisukoht seoses potentsiaalse üleminekuga täielikult eestikeelsele õppele? Kas te pooldate või ei poolda täielikku eestikeelselt õpet Ida-Virumaal? Eestis? Miks?
6. Kuidas teie arvates peaks üleminek eestikeelsele õppele toimuma?

(D) VALMISOLEK

1. Mida tähendaks üleminek eestikeelsele õppele teie kui koolidirektori/tööandja jaoks?
2. Mida tähendaks üleminek eestikeelsele õppele õpetajate, õpilaste ja lapsevanemate jaoks?
3. Oletage, et üleminek eestikeelsele õppele peaks toimuma lähima 10 aasta jooksul. Millised oleksid teie kui koolidirektori konkreetsed ülesanded/tegevused, et tagada üleminek eestikeelsele õppele?

7.2.3 Intervjuu küsimused vene õppekeelega põhikooli direktorile

(A) TAUSTAINFO

1. Millise kooli direktor te olete?
2. Kui palju on teie koolis eesti emakeelega ja vene emakeelega õpilasi?
3. Kui palju on teie koolis eesti emakeelega ja vene emakeelega töötajaid/õpetajaid?
4. Kas kõigi eestikeelseid aineid õpetavate õpetajate eesti keele tase on vähemalt C1?
5. Kas te olete sõnastanud ka oma kooli keelepoliitika? Millised on selle peamised põhimõtted?
6. Kuidas te arvate, miks vanemad valisid just teie (vene õppekeelega) põhikooli?
7. Millised on teie kooli keskmised eesti keele kui teise keele lõpueksamite tulemused? Kas te olete selliste tulemustega rahul?
8. Kas te teate kui paljud teie õpilased jätkavad haridusteed gümnaasiumis või kutsehariduskeskuses? Oskate ka arvuliselt nimetada?

(B) OOTUSED

1. Haridus- ja Teadusministeeriumi seisukohalt peab venekeelses koolis olema tagatud eesti keele õpe sellisel tasemel, et õpilane saaks oma õpinguid eesti õppekeelega õppeasutuses jätkata. Mida te sellest arvate? Kas selline seisukoht on teie arvates Ida-Virumaa kontekstis realistlik?
2. Palun hinnake oma vene emakeelega õpilaste eesti keele oskust.
3. Kuidas teie koolis on korraldatud eesti keele õpe ja eestikeelne õpe?
4. Kas teie koolis on kasutusel keelekümblusprogramm? Milline? Milline on teie arvamus keelekümblusest?
5. Kuidas te arvate, miks on Ida-Virumaa eesti keele teise keelena lõpu- ja riigieksamite tulemused võrreldes teiste maakondadega madalaimad? Milliseid võimalusi te näete olukorra parendamiseks?
6. Mida peaksid koolid tegema, et Ida-Virumaa õpilaste eesti keele oskus võrreldes teiste maakondadega oleks samasugune või isegi parem?
7. Kumba süsteemi te eelistate vene emakeelega õpilaste puhul: 1) õppida eesti keelt võõrkeelena vene õppekeelega haridusasutuses; 2) õppida eesti keelt keelekümblusprogrammi järgi; 3) õppida algusest peale eesti õppekeelega haridusasutuses eesti keeles? Miks?

8. Kuidas te arvate, kas praegune eesti haridussüsteem aitab eesti ja vene ühiskonna lõimumisele kaasa? Miks? (Kui vastus on eitav, siis mida peaks teisiti tegema?)
9. Milline on Teie ootus riigile, kohalikule omavalitsusele ja põhikoolide direktoritele eesti keele õpetamise kontekstis vene emakeelega õpilastele?

(C) HOIAKUD

1. Kas te olete kuulnud ühtsest Eesti koolist? Mis on teie arvates ühtne Eesti kool?
2. Kas te olete ühtse Eesti kooli definitsiooniga nõus või kuidas te seda täiendaksite? Milline peaks teie arvates ühtne Eesti kool olema?
3. Milline on teie arvamus ja hoiak ühtse Eesti kooli suhtes? Miks?
4. Selleks, et jõuda ühtse Eesti koolini Ida-Virumaal on töötatud välja mudel 1 „Eesti ühiskonnaga lõimitud rahvusvähemuste kool“. Kas te olete sellest kuulnud? Kuidas te sellesse suhtute?
5. Milline on teie seisukoht seoses potentsiaalse üleminekuga täielikult eestikeelsele õppele? Kas te pooldate või ei poolda täielikku eestikeelselt õpet Ida-Virumaal? Eestis? Miks?
6. Kuidas teie arvates peaks üleminek eestikeelsele õppele toimuma?

(D) VALMISOLEK

1. Mida tähendaks üleminek eestikeelsele õppele teie kui koolidirektori/tööandja jaoks?
2. Mida tähendaks üleminek eestikeelsele õppele õpetajate, õpilaste ja lapsevanemate jaoks?
3. Oletage, et üleminek eestikeelsele õppele peaks toimuma lähima 10 aasta jooksul. Millised oleksid teie kui koolidirektori konkreetsed ülesanded/tegevused, et tagada üleminek eestikeelsele õppele?

7.2.4 Intervjuu küsimused gümnaasiumi direktorile

(A) TAUSTAINFO

1. Millise kooli direktor te olete?
2. Kui palju on teie koolis eesti emakeelega ja vene emakeelega õpilasi?
3. Kui palju on teie koolis eesti emakeelega ja vene emakeelega töötajaid/õpetajaid?
4. Kas kõigi eestikeelseid aineid õpetavate õpetajate eesti keele tase on vähemalt C1?
5. Kas te olete sõnastanud ka oma kooli keelepoliitika? Millised on selle peamised põhimõtted?
6. Kuidas te arvate, miks noored on valinud just teie gümnaasiumi?
7. Millised on teie kooli keskmised eesti keele ja eesti keele kui teise keele riigieksamite tulemused? Kas te olete selliste tulemustega rahul?
8. Kas te teate kui paljud teie õpilased jätkavad haridusteed kõrgkoolides või ülikoolides Eestis/välismaal? Oskate ka arvuliselt nimetada?

(B) OOTUSED

1. Haridus- ja Teadusministeeriumi seisukohalt peab venekeelses koolis olema tagatud eesti keele õpe sellisel tasemel, et õpilane saaks oma õpinguid eesti õppekeelega õppeasutuses jätkata. Kas teie juurde vene põhikoolidest õppima asuvate õpilaste eesti keele tase on piisav, et jätkata õpinguid gümnaasiumis? (Kui vastus on eitav, siis mis võiks olla selle põhjus?)
2. Palun hinnake oma vene emakeelega õpilaste eesti keele oskust.
3. Kuidas teie gümnaasiumis on korraldatud eesti keele ja eestikeelne õpe? Millised meetodikad on kasutusel? Kas te kasutate keelekümblusprogrammi, milline on teie arvamus sellest?
4. Kas te oskate kommenteerida vene põhikoolidest tulevate õpilaste õppeedukust gümnaasiumis? Kui suur on õpilaste väljalangemise protsent gümnaasiumist?
5. Millised on teie ootused piirkonna põhikoolidele eesti keele õpetamise kontekstis?
6. Kuidas te arvate, miks on Ida-Virumaa eesti keele teise keelena lõpu- ja riigieksamite tulemused võrreldes teiste maakondadega madalaimad? Milliseid võimalusi te näete olukorra parendamiseks?

7. Mida peaksid koolid tegema, et Ida-Virumaa õpilaste eesti keele oskus võrreldes teiste maakondadega oleks samasugune või isegi parem?
8. Kumba süsteemi te eelistate vene emakeelega õpilaste puhul: 1) õppida eesti keelt võõrkeelena vene õppekeelega haridusasutuses; 2) õppida eesti keelt keelekümblusprogrammi järgi; 3) õppida algusest peale eesti õppekeelega haridusasutuses eesti keeles? Miks?
9. Kuidas te arvate, kas praegune eesti haridussüsteem aitab eesti ja vene ühiskonna lõimumisele kaasa? Miks? (Kui vastus on eitav, siis mida peaks teisiti tegema?)

(C) HOIAKUD

1. Kas te olete kuulnud ühtselt Eesti koolist? Mis on teie arvates ühtne Eesti kool?
2. Milline peaks teie arvates ühtne Eesti kool olema?
3. Milline on teie arvamus ja hoiak ühtse Eesti kooli suhtes? Miks?
4. Selleks, et jõuda ühtse Eesti koolini Ida-Virumaal on töötatud välja mudel 1 „Eesti ühiskonnaga lõimitud rahvusvähemuste kool“. Kas te olete sellest kuulnud? Kuidas te sellesse suhtute?
5. Milline on teie seisukoht seoses potentsiaalse üleminekuga täielikult eestikeelsele õppele? Kas te pooldate või ei poolda täielikku eestikeelselt õpet Ida-Virumaal? Eestis? Miks?
6. Kuidas teie arvates peaks üleminek eestikeelsele õppele toimuma?

(D) VALMISOLEK

1. Mida tähendaks üleminek eestikeelsele õppele teie kui koolidirektori/tööandja jaoks?
2. Mida tähendaks üleminek eestikeelsele õppele õpetajate, õpilaste ja lapsevanemate jaoks?
3. Oletage, et üleminek eestikeelsele õppele peaks toimuma lähima 10 aasta jooksul. Millised oleksid teie kui koolidirektori konkreetsed ülesanded/tegevused, et tagada üleminek eestikeelsele õppele?